

Voces y Miradas

Inseguridad Residencial y Salud

Voces y Miradas
Inseguridad Residencial y Salud

*Veus i Mirades
Inseguretat Residencial i Salut*

Índice

Prólogo	8
Introducción	
La emergencia habitacional y su impacto en la salud	12
La emergencia habitacional	14
La inseguridad residencial y sus efectos sobre la salud	18
Co-creando conocimiento: el proceso de fotovoz	20
¿Cómo se relaciona la inseguridad residencial con la salud?	
Voces y miradas desde la emergencia habitacional	22
¿De qué formas vivir bajo la emergencia habitacional afecta a nuestra salud?	24
Factores que pueden aumentar o disminuir los efectos de la emergencia habitacional en la salud	102
Otros determinantes sociales relacionados con la emergencia habitacional	128
Recomendaciones	162
Epílogo	176
Bibliografía	180
Hemos participado en este proyecto	183

Índex

Pròleg	10
Introducció	
L'emergència habitacional i el seu impacte en la salut	12
L'emergència habitacional	16
La inseguretat residencial i els seus efectes sobre la salut	19
Co-creant coneixement: el procés de fotoveu	21
Com es relaciona la inseguretat residencial amb la salut?	
Veus i mirades des de l'emergència habitacional	22
De quines formes viure en emergència habitacional afecta la nostra salut?	24
Factors que poden augmentar o disminuir els efectes de l'emergència habitacional sobre la salut	102
Altres determinants socials relacionats amb l'emergència habitacional	128
Recomanacions	162
Epíleg	178
Bibliografia	180
Hem participat en aquest projecte	183

Prólogo

Si tú no tienes raíz, no puedes volar. Si tú no tienes los pies bien colocados, no puedes hacer otra cosa, no puedes volar, no puedes hacer otro tipo de cosa, ¿no? Porque yo, en este momento, me siento sin raíz. No tengo el pie puesto en ningún lado.

Pasaje del testimonio de Mariella

El libro *Inseguridad residencial y salud, voces y miradas*, coordinado por la Plataforma de los Afectados por la Hipoteca (PAH) y la Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) presenta un cuadro de los desahucios de los últimos años en la ciudad de Barcelona desde una mirada muy concreta: la vida cotidiana de los que habitan con la certeza

de la impermanencia. Las zonas grises de la inseguridad de la vivienda impactan todos los ámbitos de la vida. Desde la constante incertidumbre del relato de Rachida, que tiene toda la vida empaquetada por si necesita salir inmediatamente de su piso con sus hijos e hijas, hasta los sentimientos de aislamiento, de vergüenza, de ansiedad y de una sensación general de no pertenecer. Las fotos y relatos son testigos de un proceso más amplio: las finanzas globales y su papel de colonizadoras de la tierra urbana y de la vivienda.

La financierización de la vivienda no es un fenómeno nuevo. El estallido de la burbuja inmobiliaria en 2008 puede ser interpretado como un síntoma de este proceso global. La propia PAH viene trabajando para proporcionar soporte a las víctimas de hipotecas con reglas abusivas impuestas por bancos e instituciones financieras. Pero las declaraciones que integran este libro apuntan a una nueva oleada de financierización de la vivienda, cuyo epicentro es la vivienda de alquiler. Los datos del Consejo General del Poder Judicial muestran que, en el año 2017, el 85% de los 2.541 desahucios en Barcelona provenía de procesos de alquiler. Este nuevo poder colonial –desterritorializado y abstracto, ficticio y especulativo por naturaleza– ocupa las ciudades, capturando espacios de vida y transformándolos rápidamente en paisajes para la renta, capaces de garantizar un flujo de remuneración futura que enlaza al lugar bajo la forma de intereses.

Pero estos procesos no ocurren sin resistencia. A pesar de que la emergencia de nuevos movimientos en torno al derecho a la vivienda y a la ciudad no hayan sido capaces de revertir estos procesos, sus prácticas van construyendo un nexo entre la materialidad concreta de la vida de las personas afectadas (y las privaciones a que son sometidas) y la abstracción de los flujos financieros transnacionales, avanzando en una comprensión, a múltiples escalas, del fenómeno. Este libro ciertamente es un paso adelante en este sentido.

Raquel Rolnik
*Relatora especial de la ONU para el Derecho
a la Vivienda Adecuada entre 2008 y 2014*

Si tu no tens arrel, no pots volar. Si tu no tens els peus ben col·locats, no pots fer altra cosa, no pots volar, no pots fer cap altre tipus de cosa, no? Per què jo, en aquest moment, em sento sense arrel. No tinc el peu enlloc.

Passatge del testimoni de Mariella

El llibre Inseguretat residencial i salut, veus i mirades, coordinat per la Plataforma dels Afectats per la Hipoteca (PAH) i l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB), presenta un quadre dels desnonaments dels últims anys a Barcelona des d'una mirada molt concreta: la vida quotidiana de les persones que viuen amb la certesa de

la impermanència. Les zones grises de la inseguretat de l'habitatge impacten tots els àmbits de la vida. Des de la constant incertesa del relat de la Rachida, que té tota la vida empaquetada per si necessita sortir immediatament del seu pis amb els seus fills i filles, fins als sentiments d'aïllament, de vergonya, d'ansietat i d'una sensació general de no pertànyer. Les fotos i relats són testimonis d'un procés més ampli: les finances globals i el seu paper de colonitzadores de la terra urbana i de l'habitatge.

La financierització de l'habitatge no és un fenomen nou. L'esclat de la bombolla immobiliària l'any 2008 pot ser interpretat com un símptoma d'aquest procés global. La pròpia PAH treballa per proporcionar suport a les víctimes d'hipoteques amb regles abusives imposades per bancs i institucions financeres. Però les declaracions que integren aquest llibre apunten a una nova onada de financierització de l'habitatge, l'epicentre del qual és l'habitatge de lloguer. Les dades del Consell General del Poder Judicial mostren que l'any 2017 el 85% dels 2.541 desnonaments a Barcelona provenia de processos de lloguer. Aquest nou poder colonial –desterritorialitzat i abstracte, fictici i especulatiu per naturalesa– ocupa les ciutats, capturant espais de vida i transformant-los ràpidament en paisatges per a la renda, capaços de garantir un flux de remuneració futura, que enllaça al lloc sota la forma d'interessos.

Però aquests processos no ocorren sense resistència. Malgrat que l'emergència de nous moviments a l'entorn del dret a l'habitatge i a la ciutat no hagin estat capaços de revertir aquests processos, les seves pràctiques van construint un nexa entre la materialitat concreta de la vida de les persones afectades (i les privacions a que són sotmeses) i l'abstracció dels fluxos financers transnacionals, avançant en una comprensió, a escales múltiples, del fenomen. Aquest llibre certament és un pas endavant en aquest sentit.

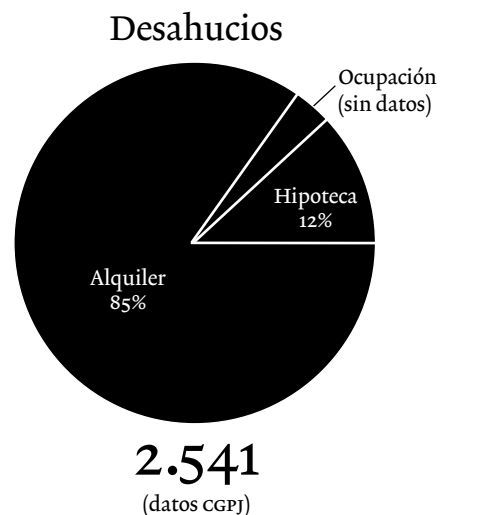
Raquel Rolnik
*Relatora especial de l'ONU per al Dret
a l'Habitatge Adequat entre 2008 i 2014*

Introducción

La emergencia habitacional y su impacto en la salud

Introducció

L'emergència habitacional i el seu impacte en la salut

10,9% viviendas vacías

El incremento del alquiler en los últimos 3 años (2014, 2015 y 2016) ha sido del 24% de media

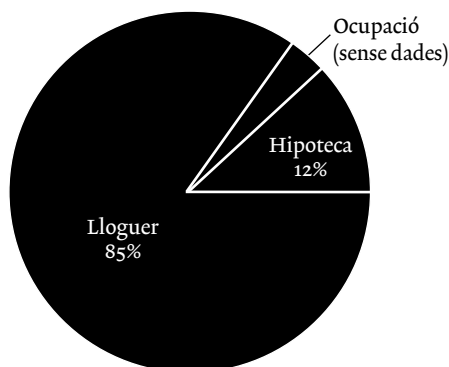
La emergencia habitacional

Desde 2008 hasta 2017 acumulamos 585.041 desahucios en todo el Estado español. Solo en Barcelona y en 2017, según datos del Consejo General del Poder Judicial (CGPJ), se contabilizaron 2.541, el 85% procedente de procesos de alquiler.¹

Desde el estallido de la burbuja inmobiliaria no se ha tomado ninguna medida estructural desde el gobierno y las instituciones que paralice realmente los desahucios de familias afectadas, no se ha exigido a bancos y entidades financieras que cedan su estoc de vivienda vacía a los ayuntamientos, ni podemos decir que exista una segunda oportunidad (real) en los casos de familias hipotecadas que han perdido su vivienda y actualmente siguen acumulando una deuda impagable. Frente a este panorama desolador se suma la siguiente burbuja inmobiliaria, esta vez la del alquiler, y por estos motivos hablamos de una cronificación de la emergencia habitacional.

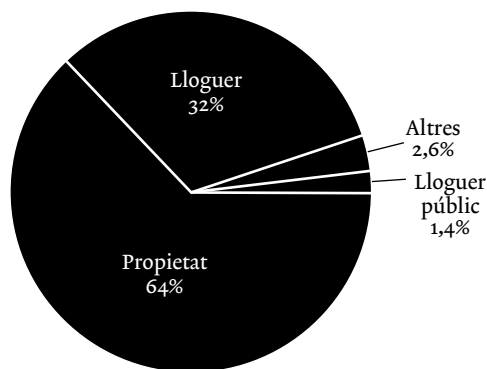
Barcelona cuenta con un porcentaje de parque público de alquiler que representa el 1,4%, cifra muy alejada de la de otras ciudades europeas que llegan a valores del 20% o más. Según datos de vivienda vacía de Idescat, Barcelona contaba con un 10,9% de viviendas vacías en 2011². Esta cifra se está actualizando mediante un censo real de viviendas vacías en la ciudad, aún en proceso, pero el resultado inicial de 17 barrios ya nos indica que existen casas vacías que están incumpliendo su función social: alrededor de 3.609 viviendas ya están contabilizadas. Se corrobora que el estoc de pisos vacíos en manos de entidades financieras ha sido vendido a fondos buitres que, junto con la última reforma de la Ley de Arrendamientos Urbanos (LAU), ha promovido la actual burbuja de alquiler.

Desnonaments

2.541
(dades CGPJ)

Parc d'habitatges

600.000
habitatges

10,9% habitatges buits

Increment de lloguer en els darrers 3 anys
(2014, 2015 i 2016) ha estat del 24% de mitjana

L'emergència habitacional

Des del 2008 fins al 2017 acumulem 585.041 desnonaments en tot l'Estat espanyol. Solament a Barcelona i l'any 2017, segons dades del Consell General del Poder Judicial (CGPJ), se'n van comptabilitzar 2.541, el 85% procedent de processos de lloguer.¹

Des de l'esclat de la bombolla immobiliària, no s'ha pres cap mesura estructural des del govern i les institucions que paralitzi realment els desnonaments de famílies afectades, no s'ha exigít a bancs i entitats financeres que cedeixin el seu estoc d'habitatge buit als ajuntaments, ni podem dir que existeixi una segona oportunitat (real) en els casos de famílies hipotecades que han perdut el seu habitatge i actualment continuen acumulant un deute impagable. Enfront d'aquest panorama desolador se suma la següent bombolla immobiliària, aquesta vegada la del lloguer, és per aquests motius que parlem d'una cronificació de l'emergència habitacional.

Barcelona compta amb un percentatge de parc públic de lloguer que representa l'1,4%, xifra molt allunyada d'altres ciutats europees que arriben a valors del 20% o més. Segons dades d'habitatge buit de l'Idescat, Barcelona comptava amb un 10,9% d'habitatges buits l'any 2011². Aquesta xifra s'està actualitzant mitjançant un cens real d'habitatges buits a la ciutat, encara en procés, però el resultat inicial de 17 barris ja ens indica que hi ha cases buides que estan incomplint la seva funció social: al voltant de 3.609 habitatges ja estan comptabilitzats. Es corrobora que l'estoc de pisos buits en mans d'entitats financeres ha estat venut a fons voltors que juntament amb l'última reforma de la Llei d'Arrendaments Urbans (LAU) ha promogut l'actual bombolla de lloguer.

La inseguridad residencial y sus efectos sobre la salud

Se sabe que la inseguridad residencial por razones económicas está afectando la salud y el bienestar de quienes la viven. Por eso cuando se dice que la emergencia habitacional enferma y mata no es una exageración ni un recurso literario. Existen numerosos estudios publicados en distintos lugares del mundo en los últimos años que coinciden en las consecuencias negativas sobre la salud mental y física de los procesos de ejecución hipotecaria, desahucios y otros problemas de acceso a la vivienda.³⁻⁵ Por ejemplo, respecto a la salud mental, los grupos de población afectada presentan con más frecuencia depresión, trastornos de ansiedad, estrés y suicidios comparados con aquellos no afectados, incluso con aquellos de la misma clase social, situación laboral, nivel educativo o precariedad económica.⁶⁻⁹ Lo mismo ocurre con la salud física y general, en la que encontramos mayores niveles de hipertensión arterial y otras enfermedades crónicas, mala salud autopercebida, lesiones por maltrato en caso de niñas y niños, y una mayor mortalidad, entre otras.¹⁰⁻¹³ Sin irnos muy lejos, en el año 2014 un estudio en el que participaron casi mil personas de la PAH de toda Cataluña reportó entre siete y nueve veces más probabilidad de padecer algún trastorno de salud mental y unas tres veces más probabilidad de tener una mala salud autopercebida por parte de las personas de la PAH comparadas con la población general de Cataluña.¹⁴

La inseguretat residencial i els seus efectes sobre la salut

Se sap que la inseguretat residencial per raons econòmiques està afectant la salut i el benestar de les persones afectades. Per això quan es diu que l'emergència habitacional afecta i mata no és una exageració ni un recurs literari. Existeixen nombrosos estudis publicats en diferents llocs del món en els últims anys que coincideixen en les conseqüències negatives en la salut mental i física dels processos d'execució hipotecària, desnonaments i altres problemes d'accés a l'habitatge.³⁻⁵ Per exemple, respecte a la salut mental, els grups de població afectada presenten amb més freqüència depressió, trastorns d'ansietat, estrès i suïcidis comparats amb aquells no afectats, fins i tot amb aquelles persones de la mateixa classe social, situació laboral, nivell educatiu o precarietat econòmica.⁶⁻⁹ El mateix ocorre amb la salut física i general, en què trobem majors nivells d'hipertensió arterial i altres malalties cròniques, mala salut autopercebuda, lesions per maltractaments en nenes i nens i major mortalitat, entre d'altres.¹⁰⁻¹³ Sense anar molt lluny, el 2014 un estudi en què van participar gairebé mil persones de la PAH de tot Catalunya va reportar entre set i nou vegades més probabilitat de patir algun trastorn mental i al voltant de tres vegades més probabilitat de tenir una mala salut autopercebuda per part de les persones de la PAH comparades amb la població general de Catalunya.¹⁴

Co-creando conocimiento: el proceso de fotovoz

Fotovoz es una técnica en la que los y las participantes de una investigación toman fotografías relacionadas con un tema. Como indica el nombre, documentan su realidad a través de fotografías que van acompañadas de su voz, sus palabras, que dan sentido a la imagen, su mirada.¹⁵

En esta investigación las participantes se dividieron en dos grupos de nueve personas. Cada uno de los grupos se reunió en seis ocasiones. La primera vez se explicó qué es lo que se tenía que fotografiar. En nuestro caso, las fotos tenían que reflejar qué cambia en nuestra vida y entorno cuando estamos en un proceso de inseguridad residencial, y cómo estos cambios impactan en nuestra salud. Este primer día también se hizo un taller práctico de introducción a la fotografía. En las siguientes cinco ocasiones, se trabajó con las fotos que habían hecho las participantes, lo que generó un diálogo al explicar sus experiencias a través de las fotografías, reflexionar críticamente sobre las mismas y agrupar aquellas que eran similares.

Una vez realizado este proceso, los dos grupos, de manera conjunta, se reunieron en tres ocasiones más para compartir sus fotografías y reflexiones, escoger las fotografías que forman parte de este libro, generar recomendaciones, y decidir acciones para disseminar los resultados.

Co-creant coneixement: el procés de fotoveu

Fotoveu és una tècnica en què els i les participants d'una investigació prenen fotografies relacionades amb un tema. Com indica el nom, les participants documenten la seva realitat a través de fotografies que van acompanyades de la seva veu, les seves paraules, que donen sentit a la imatge, la seva mirada.

En aquesta investigació, les participants es van dividir en dos grups de nou persones. Cada un dels grups es va reunir en sis ocasions. La primera vegada es va explicar què és el que s'havia de fotografiar. En el nostre cas, les fotos havien de reflectir què canvia en la nostra vida i entorn quan estem en procés d'inseguretat residencial, i com aquests canvis impacten en la nostra salut. Aquest primer dia també es va fer un taller pràctic d'introducció a la fotografia. En les cinc ocasions següents, es va treballar amb les fotos que havien fet les participants, la qual cosa va generar un diàleg en explicar les seves experiències a través de les fotografies, reflexionar críticament sobre les mateixes i agrupar aquelles que eren similars.

Una vegada realitzat aquest procés, els dos grups, de manera conjunta, es van reunir tres vegades més per compartir les seves fotografies i reflexions, triar les fotografies que formen part d'aquest llibre, generar recomanacions i decidir accions per disseminar-ne els resultats.

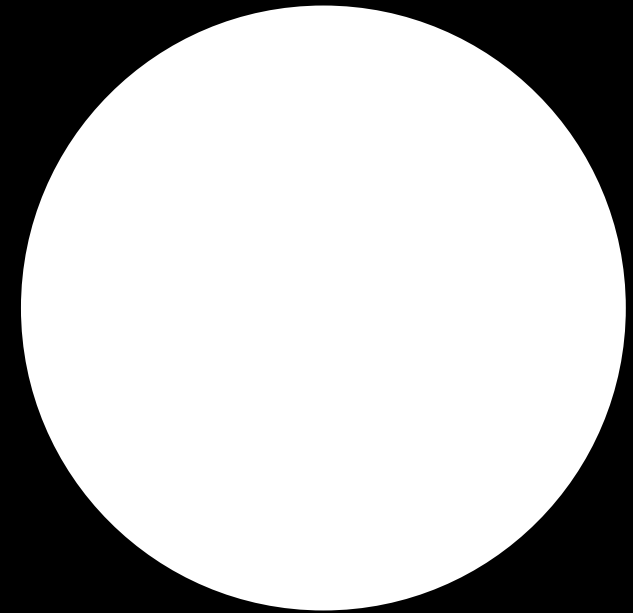
¿Cómo se relaciona la inseguridad
residencial con la salud?

*Com es relaciona la inseguretat
residencial amb la salut?*

Voces y
miradas desde
la emergencia
habitacional

*Veus i
mirades des
de l'emergència
habitacional*

¿De qué formas
vivir bajo la
emergencia
habitacional
afecta nuestra
salud?

*De quines formes viure en emergència
habitacional afecta la nostra salut?*

Cambios Psicológicos

No saber qué día te echarán de tu vivienda o cuánto tiempo te puedes proyectar en tu piso actual, vivir todo el día en estado de alerta esperando recibir noticias relacionadas con tu caso, perderlo todo y quedarte con la sensación de vacío, pérdida de control o de no pertenecer a ningún lugar, son algunos de los ejemplos de cómo poco a poco puede verse afectada la salud. Así, los cambios psicológicos y las emociones negativas fueron unos de los temas más fotografiados y discutidos por las participantes, quienes destacaron cómo la incertidumbre, el miedo, la vergüenza, la culpa o la pérdida de control de la propia vida afectan a su salud y calidad de vida.

Canvis Psicològics

No saber quin dia et faran fora del teu habitatge o quan temps pots esperar estar en el teu pis actual, viure tot el dia en estat d'alerta esperant rebre notícies relacionades amb el teu cas, perdre-ho tot i quedar-te amb la sensació de buit, pèrdua de control o de no pertànyer a cap lloc, són alguns dels exemples de com a poc a poc es pot anar afectant la salut. Així, els canvis psicològics i les emocions negatives van ser uns dels temes més fotografiats i discutits per les participants, que van destacar com la incertesa, la por, la vergonya, la culpa o la pèrdua de control de la pròpia vida afecten la seva salut i la qualitat de vida.

Rachida

Nuestra vida empaquetada

La nostra vida empaquetada

«(...) Yo también he tenido tres desahucios, fue antes del cuarto desahucio, llevaba casi un año con las cajas puestas, con la ropa de invierno, no, de verano, en las cajas (...), sufría pero por dentro, mi sufrimiento siempre lo llevo dentro, porque tengo una carga familiar (...). Por la noche me quito la máscara, por la noche puedo llorar lo que sea pero por el día me pongo fuerte (...) para no transmitir el miedo a mis hijos también, que de verdad mis hijos no han sentido nada, estaban normal, se van al cole, vienen, todo normal. ¿Por qué están las cajas puestas? Porque estoy buscando un piso mejor. Así mis hijos están bien».

«(...) Jo també he tingut tres desnonaments, va ser abans del quart desnonament, portava gairebé un any amb les caixes posades, amb la roba d'hivern, no, d'estiu, a les caixes (...) sofria però per dins, el meu sofriment sempre el porto dins, perquè tinc càrregues familiars (...). A la nit em trec la màscara, a la nit puc plorar el que sigui però durant el dia estic forta (...) per no transmetre la por als meus fills també, que de veritat els meus fills no han sentit res, estaven normal, se'n van al col·le, vénen, tot normal. Per què estan les caixes posades? Per què estic buscant un pis millor. Així els meus fills estan bé».

Isabel

Esclavas del móvil

Esclaves del mòbil

«(...) Cuando estás en el proceso de un desahucio, de que tú tienes una orden de lanzamiento y estás haciendo por ejemplo la espera de la notificación de esa emergencia, tú cuando ves ese número no piensas en el médico, no piensas en... no. Lo que piensas es, es el resultado de la mesa, es que no se ha parado el desahucio, es cualquier tipo de extra. Eso te crea una ansiedad increíble. A veces no te dan ganas de cogerlo. Otras sí que lo coges, o esperas que suene y suene y suene y en el último momento lo coges. Esta es una foto, esta es la vida que llevamos todos los que estamos en tema de desahucios (...), esto te crea un estado de ansiedad que no vives. Es que no vives. Estás todo el día, estás en el trabajo y estás pendiente del Telegram (...)».

«(...) Quan estàs en el procés d'un desnonament, que tu tens una ordre de llançament i estàs fent per exemple l'espera de la notificació d'aquesta emergència, quan veus aquest número no penses en el metge, no penses en... no. El que penses és, és el resultat de la taula, és que no s'ha aturat el desnonament, és qualsevol tipus d'extra. Això et crea una ansietat increíble. De vegades no et fan venir ganes d'agafar-lo. Unes altres sí que l'agafes, o esperes que soni i soni i soni i a l'últim moment l'agafes. Aquesta és una foto, aquesta és la vida que portem tots els que estem en tema de desnonaments (...), això et crea un estat d'ansietat que no vius. És que no vius. Estàs tot el dia, estàs a la feina i estàs pendent del Telegram (...)».

Jasmina

Salem de excursión en la oficina

Salem d'excursió a l'oficina

«(...) Pues este es mi gatito, es Salem, que en una de las mudanzas de mi vida, que no sé cuántas llevo ya, un día tengo que hacer la cuenta, pues me quedé sin sitio, me tuve que ir y mis cosas acabaron en el trastero de una amiga (...), pero claro, dónde llevaba al gato, y en aquel entonces pues yo en el trabajo estaba bien y mi jefe es un apasionado de los gatos y en su casa tenía un montón y me dijo, pues te lo traes a la oficina. Pero yo no podía dormir con él. Y estuvo viviendo allí dos meses y lo pasaba muy mal. Y los dos meses los pasé sin dormir y tenía que trabajar igualmente también y tenía la cabeza bien cargada de esa (...). Pero son cosas que te hacen pensar también. Vosotros que tenéis hijos, yo ni siquiera puedo tener. Es que no puedo hacerme la idea, ¿sabes? Ya llegó un momento de mi vida que dije, olvídate, es imposible tener un niño (...). Que hubiera tenido el niño, ¿en la oficina? Me lo hubieran quitado (...)».

«(...) Doncs aquest és el meu gatet, és en Salem, que en una de les mudances de la meva vida, que no sé quantes en porto ja, un dia haig de fer el compte, doncs em vaig quedar sense lloc, me'n vaig haver d'anar i les meves coses van acabar en el traster d'una amiga (...), però clar, on portava el gat, i llavors jo a la feina estava bé i el meu cap és un apassionat dels gats i a casa seva en tenia un munt i em va dir, doncs el portes a l'oficina. Però jo no podia dormir amb ell. I va estar vivint allà dos mesos i ho passava molt malament. I els dos mesos els vaig passar sense dormir i havia de treballar igualment també i tenia el cap ben carregat d'aquesta (...). Però són coses que et fan pensar també. Vosaltres que teniu fills, jo ni tan sols en puc tenir. És que no puc fer-me la idea, saps? Ja va arribar un moment de la meva vida que vaig dir, oblida't, és impossible tenir un nen (...). Que hagués tingut el nen, a l'oficina? Me l'haguessin tret (...)».

Mariella
Sin raíz
Sense arrel

«(...) Esta es la foto de un edificio que fue derrumbado y ahora lo van a reconstruir. A mí me da la sensación del derrumbo, cuando tú pierdes tu piso, cuando tú pierdes tu casa, no, es como si se te cae encima todo un edificio (...) Pero aquí vas a estar intentando reconstruirlo. Pero no tiene raíz. Si tú no tienes raíz, no puedes volar. Si tú no tienes los pies bien colocados, no puedes hacer otra cosa, no puedes volar, no puedes hacer otro tipo de cosa, ¿no? Porque yo, en este momento, me siento sin raíz. No tengo el pie puesto en ningún lado (...). Ahora me siento vacía, me siento, camino por la calle y empiezo a pensar lo que tenía, mi comodidad, mis cosas, me miro el escaparate, ¿no? El escaparate que es de cosas de casa, cosas que me faltan a mí ahora (...) y me siento vacía. Eso es. Mi sensación con esta foto».

«(...) Aquesta és la foto d'un edifici que va ser esfondrat i ara el reconstruiran. Tinc la sensació de l'esfondrament, quan perds el teu pis, quan perds la teva casa, no, és com si et cau damunt tot un edifici (...). Però aquí estaràs intentant reconstruir-lo. Però no té arrel. Si tu no tens arrel, no pots volar. Si no tens els peus ben col·locats, no pots fer una altra cosa, no pots volar, no pots fer un altre tipus de cosa, no? Perquè jo, en aquest moment, em sento sense arrel. No tinc el peu posat en cap lloc (..). Ara em sento buida, camino pel carrer i començo a pensar el que tenia, la meva comoditat, les meves coses, em miro l'aparador, no? L'aparador que és de coses de casa, coses que em falten a mi ara (...) i em sento buida. Això és. La meva sensació amb aquesta foto».

Jordi
Suicidios
Suïcidis

«(...) Necesitan una solución ya, que no pueden tener sobre todo a sus hijos desatendidos, sin comer, sin... que todo eso lo único que trae es eso, es depresiones, enfermedad, suicidios, es que todo, trae todo, es que a la gente se le va la olla y acaba haciendo una locura (...). Todo eso te provoca nervios y llega un momento que revientas. Y cuando revientas haces locuras. O caes enfermo, que es la segunda parte. Vas aguantando, vas aguantando, y de golpe revientas (...)».

«(...) Necessiten una solució ja, que no poden tenir sobretot als seus fills desatesos, sense menjar, sense... que tot això la única cosa que porta és això, és depressions, malaltia, suïcidis, és que tot, porta tot, és que a la gent se li en va l'olla i acaba fent una bogeria (...). Tot això et provoca nervis i arriba un moment que rebentes. I quan rebentes fas bogeries. O caus malalt, que és la segona part. Vas aguantant, vas aguantant, i de cop rebentes (...)».

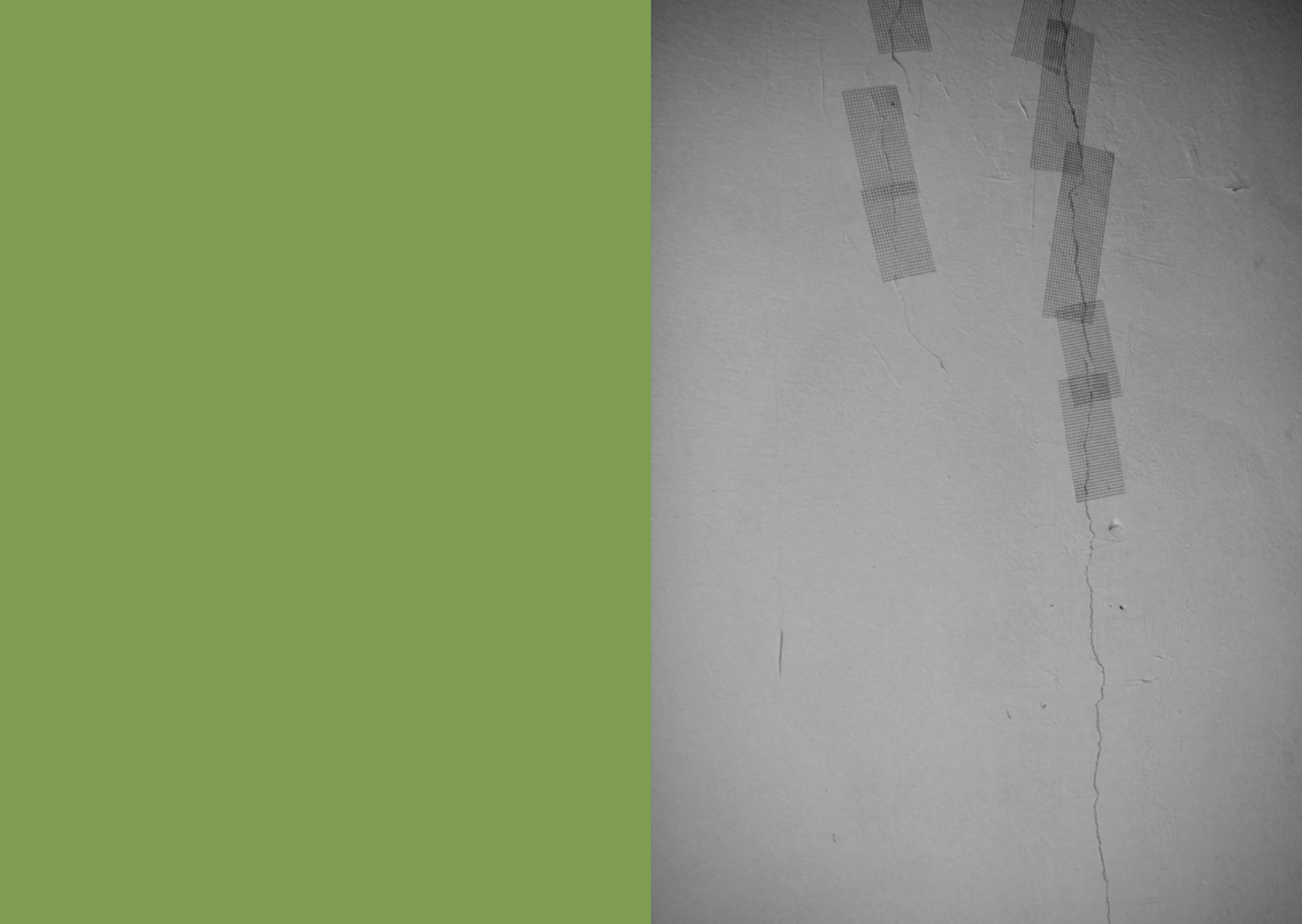

Condiciones Físicas de la Vivienda

Mediante la fotografía y la discusión, las participantes describieron que las humedades, la falta de aislamiento térmico adecuado, los desperfectos en las instalaciones eléctricas, la incapacidad económica para hacer reparaciones de desperfectos imprevistos en el hogar, entre otros factores relacionados con aspectos materiales de la vivienda, afectan a la salud por medio de dos vías: a través del efecto directo (por ejemplo, electrocuciones, enfermedades respiratorias e infecciosas, alergias, etc.) y a través de las consecuencias emocionales, como la vergüenza y la frustración, al ver tu vivienda en malas condiciones. Según las participantes, esto se produce por la falta de recursos económicos de las familias, pero también debido a la tremenda incertidumbre de no saber hasta cuándo podrás residir en tu vivienda actual. ¿Para qué invertir mis escasos recursos si mañana puede ser que no pueda seguir viviendo aquí?

Condicions Físiques de l'Habitatge

Mitjançant la fotografia i la discussió, les participants van descriure que les humitats, la falta d'aïllament tèrmic adequat, els desperfectes en les instal·lacions elèctriques, la incapacitat econòmica per fer reparacions de desperfectes imprevistos a la llar, entre altres factors relacionats amb aspectes materials de l'habitatge, afecten la salut per mitjà de dues vies: a través de l'efecte directe (per exemple, electrocucions, malalties respiratòries i infeccioses, al·lèrgies, etc.) i a través de les conseqüències emocionals, com la vergonya i la frustració, en veure el teu habitatge en males condicions. Segons les participants, això es produeix per la falta de recursos econòmics de les famílies, però també a causa de la tremenda incertesa de no saber fins quan podràs residir en el teu habitatge actual. Per a què invertir els meus escassos recursos si demà pot ser que no pugui continuar vivint aquí?

Mohamed
Ventana rota
Finestra trencada

«(...) Por eso yo cada lluvia, si estoy en casa, tengo que apañarme como sea, hay veces que me coge una angina de pecho y ya no puedo coger la fregona, ya estoy jodido, porque con la rabia, los nervios y más soy un tío muy nervioso, muy acelerado, pero bueno, digo, sabes una cosa (...). Porque lo miro y digo “por qué tengo que arreglar yo esto si no es mío, ni siquiera he firmado el contrato”. Cuando firme el contrato pues lo pensaré un poco a ver cómo arreglar poco a poco, pero es que ahora no vale la pena (...)».

«(...) Per això jo cada pluja, si estic a casa, haig de manegar-me com sigui, hi ha vegades que m'agafa una angina de pit i ja no puc agafar el pal de fregar, ja estic fotut, perquè amb la ràbia, els nervis i més sóc un paio molt nerviós, molt accelerat, però bé, dic, saps una cosa (...). Perquè ho miro i dic “per què haig d'arreglar jo això si no és meu, ni tan sols he signat el contracte”. Quan signi el contracte doncs ho pensaré una mica a veure com arreglar a poc a poc, però és que ara no val la pena (...)».

Francisco
Vergüenza
Vergonya

«Me da vergüenza invitar a alguien a mi casa. Yo tengo pareja, entre comillas, que ella vive bien y a veces me dice “a ver cuándo voy a tu casa” y yo digo “no, a mi casa no vienes” y no viene a mi casa, porque tengo vergüenza realmente».

«Em fa vergonya convidar algú a casa meva. Jo tinc parella, entre cometes, que ella viu bé i de vegades em diu “a veure quan vaig a casa teva” i jo dic “no, a casa meva no vén” i no ve a casa meva, perquè tinc vergonya realment».

Toni
Humedades
Humitats

«Bueno está, a nivel, evidentemente, unas humedades es algo que puede tener afecciones a nivel físico. A nivel de reumas y de historias. Está clarísimo. Y humedades pues te pueden aparecer sobre todo en pisos».

«Bé està, a nivell, evidentment, unes humitats és alguna cosa que pot tenir afectacions a nivell físic. A nivell de reuma i d'històries. Està claríssim. I humitats doncs et poden aparèixer sobretot en pisos».

Carme

Cocina estropeada

Cuina espatllada

«Se está estropeando la cocina pero también está el calentador al lado y no hace mucho se estropeó y entonces dices “hostia, como tenga que cambiar el calentador, de dónde lo saco”. Eso sí que, o sea, no es el hecho de que la casa pues más o menos esté bien sino que como te venga algo que no puedas económicamente, ¿cómo lo haces? Eso sí que me crea un poco de ansiedad o agobio, no sé cómo explicarlo es como hostia, como me venga una cosa fuerte, yo ahorros no tengo, llegó un momento de saldar deudas y tal y no tengo».

«S'està espatllant la cuina però també està l'escalfador al costat i no fa molt es va espatllar i llavors dius “hòstia, com hagi de canviar l'escalfador, d'on ho trec”. Això sí que, o sigui, no és el fet que la casa doncs més o menys estigui bé sinó que com vingui alguna cosa que no puguis econòmicament, com ho fas? Això sí que em crea una mica d'ansietat o aclapament, no sé com explicar-ho és com hòstia, com em vingui una cosa forta, jo estalvis no en tinc, va arribar un moment de saldar deutes i tal i no en tinc».

Conductas Relacionadas con la Salud

Otro de los temas recurrentes fue cómo desde que las participantes viven bajo situaciones de inseguridad residencial presentan más conductas poco saludables, como la disminución de la actividad física, mayor consumo de alcohol y pastillas para dormir, alimentación poco saludable, menor adherencia a tratamientos y controles médicos, entre otras. Todas ellas son factores de riesgo de diversas enfermedades.

El conocimiento co-creado por las participantes nos permite ver cómo la adopción de estas conductas no es exclusivamente una decisión individual, sino que están fuertemente influenciadas por el contexto social y económico de las personas afectadas.

Conductes Relacionades amb la Salut

Un altre dels temes recurrents va ser com des de que les participants viuen en situacions d'inseguretat residencial presenten més conductes poc saludables, com la disminució de l'activitat física, més consum d'alcohol i pastilles per dormir, alimentació poc saludable, menor adherència a tractaments i controls mèdics, entre altres. Totes elles són factors de risc de diverses malalties.

El coneixement co creat per les participants ens permet veure com l'adopció d'aquestes conductes no és exclusivament una decisió individual, sinó que estan fortament influenciades pel context social i econòmic de les persones afectades.

Rachida

Dejas de hacer lo que te gusta

Deixes de fer el que t'agrada

«Los deportes a mí me encantan... antes hacía mucha bici, pero ya no (...), no voy al médico, aunque me pase lo que pase (...). Es que yo por el tema que voy al médico, yo sé que el médico me va a pedir muchas cosas, me va a mandar a hacer muchas cosas. Hay que solucionar esto primero, porque es lo más grave, la estabilidad [de la vivienda], ¿sabes?».

«Els esports a mi m'encanten... abans feia molta bici, però ja no (...), no vaig al metge, encara que em passi el que passi (...). És que jo pel tema que vaig al metge, jo sé que el metge em demanarà moltes coses, em farà fer moltes coses. Cal solucionar això primer, perquè és el més greu, l'estabilitat [de l'habitatge], saps?».

Víctor

Hacer cosas que nos gustan

Fer coses que ens agraden

«(...) a mí me dio en el tercer desahucio un ictus y estuve 3 meses ingresado y la música me alivia un poco, me da otra vida (...)».

«(...) a mi em va venir en el tercer desnonament un ictus i vaig estar 3 mesos ingressat i la música m'alleuja una mica, em dona una altra vida (...)».

Carmen

Banco de alimentos

Banc d'aliments

«Esta es toda la comida que, una vez a la semana, tengo que recoger del banco de alimentos, pero hay partes que no lo debo comer. Pero, sin embargo, como a veces hay ansiedad, me como un yogur, que tiene demasiado azúcar. Yo lo pruebo y me lo como. (...) Aparte me dan plátanos, mira en qué estado están los plátanos (...) y tengo colesterol, también, me dicen, tienes que comer esto, tienes que comer pescado, pero no alcanza para comer, ¿no? Comes alimentos poco saludables (...) si uno está bien, te puedes comprar, pero en la situación que estamos no podemos comprar».

«Aquest és tot el menjar que, una vegada a la setmana, haig de recollir del banc d'aliments, però hi ha parts que no ho hauria de menjar. Però no obstant això, com de vegades hi ha ansietat, em menjo un iogurt, que té massa sucre. Jo ho provo i m'ho menjo. (...) A part em donen plàtans, mira en quin estat estan els plàtans (...) i tinc colesterol, també, em diuen, has de menjar això, has de menjar peix, però no arriba per menjar, no? Menges aliments poc saludables (...) si un està bé, pots comprar, però en la situació que estem no podem comprar».

Jordi

La misma hora

La mateixa hora

«Al estar con problemas con la vivienda, problemas con los suministros, lo que te trae es eso, el mal dormir, el no descansar y tener siempre el cuerpo agotado».

«A l'estar amb problemes amb l'habitatge, problemes amb els subministraments, la qual cosa et porta això, el mal dormir, el no descansar i tenir sempre el cos esgotat».

Carlos
Medicamentos
Medicaments

«Yo es que me he llegado a tomar hasta 2, 3 o 4 pastillas un día, de hoy tengo que dormir por cojones y mañana tengo que levantarme. Y tomarme la primera a las 8, la segunda a las 12, y despertarme a las 3 (...)ya la pastilla llega un momento que no te hace nada».

«Jo és que m'he arribat a prendre fins a 2, 3 o 4 pastilles, un dia, d'avui haig de dormir per collons i demà haig d'aixecar-me. I prendre'm la primera a les 8, la segona a les 12, i despertar-me a les 3(...) arriba un moment que la pastilla no et fa res».

Carlos

Mi “antidepresivo favorito”

El meu “antidepressiu favorit”

«Mi antidepresivo favorito fue el alcohol durante 3 o 4 años. Y sí que hice trastadas, quedé mal por todos lados por ahí, porque no sé, era mi forma de huir [de la situación de problemas con la vivienda]. No, o sea, necesito dormir, y yo sé que con 10 cervezas me voy a quedar dormido, sabía que sin ello, incluso mezclando con la pastilla, no podía».

«El meu antidepressiu favorit va ser l'alcohol durant 3 o 4 anys. I sí que vaig fer malifetes, vaig quedar malament per tot arreu, perquè no sé, era la meva forma de fugir [de la situació de problemes amb l'habitatge]. No, o sigui, necessito dormir, i jo sé que amb 10 cerveses em quedaré dormit, sabia que sense això, fins i tot barrejant amb la pastilla, no podria».

Familia, Vecinos y Red Social

Verte obligada a dejar tu vivienda muchas veces implica abandonar tu comunidad y el soporte social generado por años, lo cual impacta la salud física y mental a través de distintos mecanismos como el aislamiento y la sensación de no pertenecer a tu nuevo contexto, la falta de apoyo social para afrontar imprevistos o problemas de salud u otros. También capturaron cómo el hecho de sufrir procesos de exclusión residencial va de la mano de otras formas de exclusión social que afectarían a la salud. Sentirse discriminada, aislada o culpabilizada por familiares y vecinos, o cargar con el peso del problema para no preocupar a tus seres queridos emergieron como fenómenos que pueden empeorar la salud. Sin embargo, muchos de los y las participantes destacaron que, por el contrario, cuando existe el apoyo familiar la crisis se hace un poco más llevadera, disminuyendo las consecuencias negativas de la inseguridad residencial sobre la salud.

Família, Veïns i Xarxa Social

Veure't obligada a deixar el teu habitatge moltes vegades implica abandonar la teva comunitat i el suport social generat durant anys, la qual cosa impacta la salut física i mental a través de diferents mecanismes com l'aïllament i la sensació de no pertànyer al teu nou context, la falta de suport social per afrontar imprevistos o problemes de salut o altres. També es va capturar com el fet de sofrir processos d'exclusió residencial va de la mà d'altres formes d'exclusió social que afectarien la salut. Sentir-se discriminada, aïllada o culpabilitzada per familiars i veïns, o carregar amb el pes del problema per no preocupar els teus éssers estimats van emergir com a fenòmens que poden empitjorar la salut. No obstant això, molts dels i les participants van destacar que, contràriament, quan existeix suport familiar la crisi es fa una mica més suportable, disminuint les conseqüències negatives de la inseguretat residencial en la salut.

Dunia
Soledad
Solitud

«Miro esta foto y me doy cuenta que todas hemos fotografiado soledad».

«Miro aquesta fotografia, i veig que tots hem fotografiat solitud».

Francisco
El felpudo
L'estora

«En un principio pues me daba un poco vergüenza que los vecinos supieran en la situación en la que estaba, pero después, por una serie de problemas que tuve con el administrador de la comunidad, pues ha cambiado mi situación ahora, todos los vecinos saben cuál es mi situación, no tengo ninguna vergüenza. Entonces he hecho una fotografía de lo que es la puerta de mi casa, soy un poco irónico y entonces puse un felpudo que pone “si vienes a robar, mi vecino es el rico” y, bueno, lo tengo ahí. Ya cuando llegas a mi casa pues se ve que todos los vecinos tienen unas puertas más o menos lujosas, la mía es la que peor está y ya, ahora no tengo vergüenza, realmente eso se ha convertido en otra cosa. El vecino de al lado es el rico, ¿eh? Pero no se lo toman a mal. Con eso quiero decir que he superado esa vergüenza que tenía y ahora no tengo ninguna vergüenza en que los vecinos sepan mi situación».

«Al començament doncs em feia una mica de vergonya que els veïns coneguessin la meva situació, però després, per una sèrie de problemes que vaig tenir amb l'administrador de la comunitat, ja que ha canviat la meva situació ara, tots els veïns saben quin és la meva situació, no tinc cap vergonya. Llavors he fet una fotografia de la porta de casa meva, sóc una mica irònic i llavors vaig posar una estora que posa “si véns a robar, el meu veí és el ric” i, bé, el tinc aquí. Ja quan arribes a casa meva, doncs, es veu que tots els veïns tenen unes portes més o menys luxoses, la meva és la que pitjor està i ja, ara no tinc vergonya, realment això s'ha convertit en una altra cosa. El veí del costat és el ric, eh? Però no s'ho prenen malament. Amb això vull dir que he superat la vergonya que tenia i ara no tinc vergonya de què els veïns sàpiguen la meva situació».

Carmen

Mami, ¿te ayudo?

Mami, t'ajudo?

«Ella dice, “mami y si nos sacan en la madrugada, ¿a dónde vamos?”, “¿nos sacaran?”. Siempre ella pregunta, yo digo, “estamos en la PAH, no nos va a pasar nada”, “ay, sí, mami”. Hace preguntas, y muchas veces escondes la respuesta. Es darles la tranquilidad para no perjudicarlos, porque también se van a la escuela, tienen sus amigas y siempre sale el tema, aunque no quieras. Cualquier rato nos echan y tenemos desahucio en la puerta. Muchas veces me acompaña aquí a las asambleas y escucha de qué va el tema, y habla con las amigas, o con sus madres. “Mi mamá tiene problemas con la casa, qué día nos van a echar”, porque me lo comenta a través de la madre de la amiga, “Carmen, ¿tienes problemas con la casa?” y yo digo “¿cómo sabes?”, “es que Iliana dice que tienes desahucio, que te van a echar, avísanos para apoyarte”. Quieras que no, ellas terminan entendiendo lo que te pasa y también se ponen nerviosas, ansiosas».

«Ella diu, “mami i si ens fan marxar de matinada, on anem?”, “ens faran fora?”. Sempre em pregunta, jo dic “estem a la PAH, no ens passarà res” “ai, sí, mami”. Fa preguntes, i moltes vegades amagues la resposta. És donar-hi la tranquil·litat per no perjudicar-los, perquè també se’n van a escola, tenen les seves amigues i sempre surt el tema, encara que no vulguis. En qualsevol moment ens fan marxar i tenim el desnonament imminent. Moltes vegades m’acompanya aquí a les assemblees i escolta de què va el tema, i parla amb les amigues o les seves mares. “La meva mamà té problemes amb la casa, quin dia ens faran fora”, perquè m’ho comenta a través de la mare de l’amiga, “Carmen, tens problemes amb la casa?” i jo dic “com ho saps?”, “és que l’Iliana diu que tens un desnonament, que et faran fora, avisa’ns per recolzar-te”. De totes maneres, elles acaben entenent el que et passa i també es posen nervioses, ansioses».

Cristina

Mi luz

La meva llum

«Mis hijas, pues, es, bueno, es la luz en que me miro cada día, en el azul de sus ojos y eso es lo que me da... Cuando yo veo a mis hijas y se me pasa [el malestar]».

«Les meves filles, doncs, és, bé, és la llum en què em miro cada dia, en el blau dels seus ulls i això és el que em dona... Quan jo veig a les meves filles i se'm passa [el malestar]».

El Momento del Desahucio

Vivir todo el proceso del desahucio evidentemente va desgastando la salud, aunque el propio evento ha emergido como un factor estresor que afectaría por sí mismo al bienestar de las personas afectadas y las de su entorno. De hecho, las fotografías y discursos de los y las participantes capturaron cómo vivir un desahucio puede producir ansiedad y depresión o exacerbar los problemas de salud mental que se van acumulando durante todo el proceso de la inseguridad residencial, afectando, principalmente, a las personas desahuciadas, pero también a las que acompañan a la familia afectada e intentan parar el desalojo. Finalmente, la violencia física sufrida por parte de la policía ha emergido como otro mecanismo que afectaría a la salud de las personas involucradas.

El Moment del Desnonament

Viure tot el procés del desnonament evidentment va desgastant la salut, tot i que el propi esdeveniment ha emergit com un factor estressor que afectaria per si mateix el benestar de les persones afectades i les del seu entorn. De fet, les fotografies i discursos dels i les participants van capturar com el fet de viure un desnonament pot produir ansietat i depressió o exacerbar els problemes de salut mental que es van acumulant durant tot el procés de la inseguretat residencial, afectant, principalment, les persones desnonades, però també les que acompanyen la família afectada i intenten aturar el desnonament. Finalment, la violència física soferta per part de la policia ha emergit com un altre mecanisme que afectaria la salut de les persones involucrades.

Isabel

Caos

Caos

«Esta [foto] es de esta mañana en el desahucio que hemos tenido de una compañera (...). Son los nervios que pasas. Ahí me había hecho daño en el hombro la policía local (...) porque ha sido caótico el momento este de que se lleva a ejecución y te sacan violentamente».

«Aquesta [foto] és d'aquest matí en el desnonament que hem tingut d'una companya (...). Són els nervis que passes. M'havia fet mal a l'espatlla la policia local (...) perquè ha estat caòtic el moment de l'execució i et fan marxar violentament».

Víctor

Policía ejecutando un desahucio

Policia executant un desnonament

«Un desahucio puede ser tan diverso, ¿no? Puede ser un desahucio que viene solo la comitiva, puede ser un desahucio donde viene una patrulla, puede ser un desahucio donde vienen cuatro furgones, puede ser un desahucio que se ejecuta con violencia (...)».

«Un desnonament pot ser tan divers, no? Pot ser un desnonament en què ve només la comitiva, pot ser un desnonament on ve una patrulla, pot ser un desnonament on vénen quatre furgons, pot ser un desnonament que s'executa amb violència (...)».

Lili
Triunfos y derrotas
Triomfs i derrotes

«Cuando acompañas a las compañeras para un desahucio es un momento donde pasas muchos nervios, estás mal cuando no se para, y te preocupas... pero cuando se ha parado es un subidón de energía».

«Quan acompanyes les companyes a un desnonament és un moment on passes molts nervis, estàs malament quan no s'atura, i et preocupes... però quan s'ha parat és un esclat (“subidón”) d'energia”.

Carlos
Maletas fuera
Maletes fora

«Esta semana desgraciadamente tuvimos un desahucio, una familia que se vio con las cosas así en la calle, que lastimosamente no se pudo parar, estaba previsto para las 10:30 y los Mossos acordonaron la calles a las 8:30 y ya no dieron alternativas a esa familia (...). Era muy angustioso... eran tres personas de 50, 55 años, sin trabajo, que no entendían bien el idioma... yo tengo 40 años y me cuesta encontrar trabajo, ¿qué van a hacer? Estas personas están abocadas a dormir en la calle».

«Aquesta setmana malhauradament vam tenir un desnonament, una família que es va veure amb les coses així al carrer, que per desgràcia no es va poder parar, estava previst per les 10:30 i els Mossos van acordonar els carrers a les 8:30 i ja no van donar alternatives a aquesta família (...). Era molt angoixant... eren tres persones de 50, 55 anys, sense feina, que no entenien bé l'idioma... jo tinc 40 anys i em costa trobar feina, què faran? Aquestes persones estan condemnades a dormir al carrer»

El Acoso de las Instituciones Financieras

El acoso de los bancos u otras instituciones financieras es un tema frecuente entre quienes tienen procesos de desahucio por deudas hipotecarias. Las personas participantes de este proyecto no fueron la excepción y mostraron con sus fotografías cómo la presión de los bancos y otros organismos de cobranza no judicial es una constante que afecta a su salud mental y su bienestar. Llamadas telefónicas insistentes, cartas o, incluso, visitas al domicilio son formas de acoso que generan estrés, ansiedad y miedo entre quienes las han sufrido.

L'assetjament de les Institucions Financeres

L'assetjament dels bancs o altres institucions financeres és un tema freqüent entre els que tenen processos de desnonament per deutes hipotecaris. Les persones participants d'aquest projecte no van ser l'excepció i van mostrar amb les seves fotografies com la pressió dels bancs i altres organismes de cobrament no judicial és una constant que afecta la seva salut mental i el benestar. Trucades telefòniques insistentes, cartes o, fins i tot, visites al domicili són formes d'assetjament que generen estrès, ansietat i por entre les persones que ho han sofert.

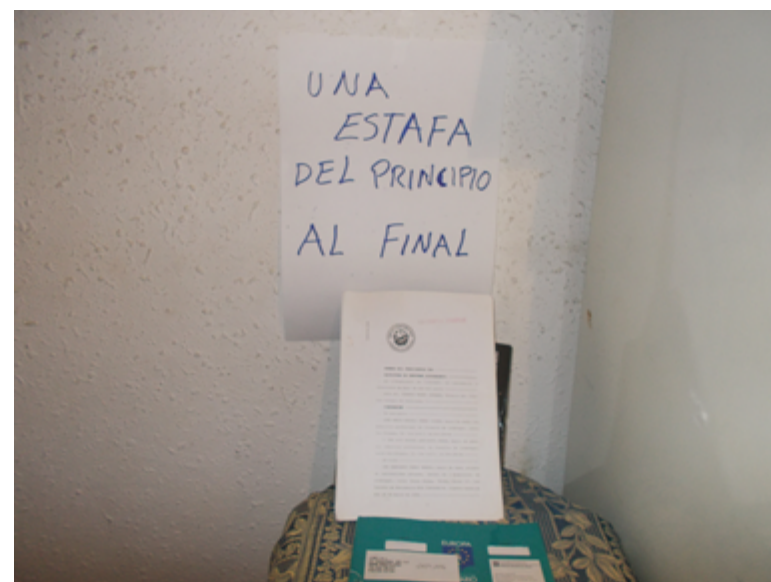
Lorenza

Una estafa del principio al fin

Una estafa en tota regla

«(...) Mi sueldo da solo para comer y yo quisiera que me arreglen pero no puedo, tampoco estoy en la hipoteca, ese es el problema mayor todavía, que al aval le pusieron como segundo propietario y ahora lo están enjuiciando al aval. Y yo voy al juzgado y no soluciono nada. Y no se soluciona nada y así espérate a que venga el... cómo se llama, la subasta y a ver. Al banco también he pedido muchas veces para que me solucione el alquiler social y así día a día. A veces tengo un bajón y, a veces, como dicen los otros, me animo con la PAH, viniendo, siempre, con los compañeros, por teléfono hablamos».

«El meu sou només dona per menjar i jo voldria que m'arreglin però no puc, tampoc estic en la hipoteca, aquest és el problema més important encara, que a l'aval li van posar com a segon propietari i ara ho estan enjudiciant a l'aval. I jo vaig al jutjat i no soluciono res. I no es soluciona res i així espera't a que vingui el... com es diu, la subhasta i a veure. Al banc també he demanat moltes vegades perquè em solucioni el lloguer social i així dia a dia. De vegades tinc una baixada i, de vegades, com diuen els altres, m'animo amb la PAH, venint, sempre, amb els companys, per telèfon parlem».

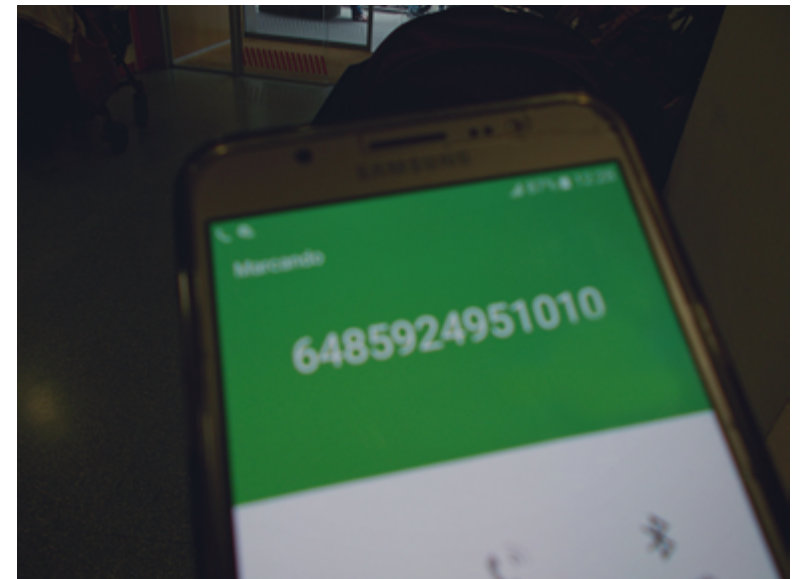
Isabel

¿Quién será?

Qui será?

«(...) No contestas según qué número es, igual que según qué cartas te llegan, tampoco las coges. Y luego cuando llegas aquí “hay que cogerlo, hay que responder a todo”, pero es que te da miedo, te da miedo. Ves un número que no conoces y te da miedo».

«(...) No contestes segons quin número és, igual que segons quines cartes t'arriben, tampoc les agafes. I després quan arribes aquí “cal agafar-lo, cal respondre a tot”, però és que et fa por, et fa por. Veus un número que no coneixes i et fa por».

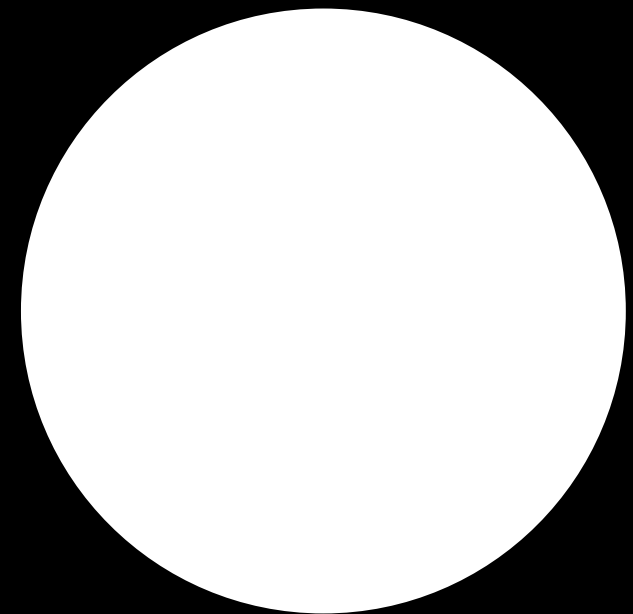
Lili
En el banco
Al banc

«(...) Fui al banco para ver qué solución me daban y la directora primero le dijo a la señorita de la caja que me vaya, que no me iba a atender y le digo “¿por qué? Aquí me quedo” y cuando salió, me dijo “yo no te voy a atender, después del problema que has sido”... Ese banco me causa angustia a mí porque claro, voy a arreglar mis problemas y siempre esta mujer muy cerrada... y eso a mí me retuerce el estómago de la angustia, (...) estas personas no contestan bonito».

«(...) Vaig anar al banc per veure quina solució em donaven i la directora primer li va dir a la senyoreta de la caixa que me n'anés, que no m'atendria i li dic “per què? Aquí em quedo” i quan va sortir, em va dir “jo no t'atendré, després del problema que has sigut”... Aquest banc em causa angoixa a mi perquè clar, vaig a arreglar els meus problemes i sempre aquesta dona molt tancada... i això a mi em cargola l'estómac de l'angoixa, (...) aquestes persones no contesten bé».

Factores que pueden aumentar o disminuir los efectos de la emergencia habitacional en la salud

*Factors que poden augmentar
o disminuir els efectes de l'emergència
habitacional en la salut*

La PAH

En medio de todas las dificultades, miedos e incertidumbres, el relato y fotografías de los y las participantes reflejan cómo la PAH se ha convertido en el principal factor protector de las personas que viven bajo inseguridad residencial, atenuando las consecuencias negativas en salud. De hecho, el trabajo de la PAH logra intervenir en muchos de los mediadores identificados. La resistencia pacífica para detener desahucios, la búsqueda de alternativas de reubicación para las familias desalojadas, el tejido de una nueva red social, el empoderamiento de su gente, el apoyo mutuo que ayuda a superar la sensación de fracaso, la culpa y la vergüenza, o la solidaridad y la lucha colectiva aparecen como algunos de los muchos elementos que ejemplifican este rol protector para la salud.

La PAH

Enmig de totes les dificultats, pors i incerteses, el relat i les fotografies dels i les participants reflecteixen com la PAH s'ha convertit en el principal factor protector de les persones que viuen amb inseguretat residencial, atenuant les conseqüències negatives en salut. De fet, el treball de la PAH aconsegueix intervenir en molts dels mediadors identificats. La resistència pacífica per detenir desnonaments, la cerca d'alternatives de reubicació per a les famílies desallotjades, el teixit d'una nova xarxa social, l'apoderament de la seva gent, el suport mutu que ajuda a superar la sensació de fracàs, la culpa i la vergonya, o la solidaritat i la lluita col·lectiva apareixen com alguns dels molts elements que exemplifiquen aquest rol protector per a la salut.

Carmen, Francisco

Energía, amistad y magia

Energia, amistat i màgia

«La emocionante inteligencia colectiva de la PAH resumida en tres puntos. Es una fuente de energía a nivel de que, bueno, salimos de power, allí por que se empieza a hablar, nos empezamos a animar y, bueno, se consigue hacer algo que, evidentemente, sin esto sería imposible, sería imposible. Creo que es fundamental. Te da magia, y te crees que puedes hacer cosas, te lo crees realmente y empiezas a hacer. Es un estimulante potentísimo.

(...) También he encontrado amigos, amigos íntimos de años quizás no, pero puedes llegar a tener una gran amistad viniendo a la PAH, por que aquí no miramos razas, ni colores, ni estados sociales, aquí venimos todos a hacer lo mismo».

«L'emocionant intel·ligència col·lectiva de la PAH, resumida en tres punts. La font d'energia a nivell que, bé, vam sortir de power, allà per què es comença a parlar, ens vam començar a animar i, bé, s'aconsegueix fer alguna cosa que, evidentment, sense això seria impossible, seria impossible. Crec que és fonamental. Et dona màgia, i et creus que pots fer coses, t'ho creus realment i comences a fer. És un estimulant potentíssim.

(...) També he trobat amics, amics íntims d'anys potser no, però pots arribar a tenir una gran amistat venint a la PAH, per què aquí no mirem races, ni colors, ni estats socials, aquí venim tots a fer el mateix».

Los Servicios Públicos

La respuesta y acogida de los servicios públicos, como los servicios sociales, las oficinas de la vivienda o los centros de atención primaria de la ciudad, pueden disminuir o modificar las consecuencias de la inseguridad residencial sobre la salud. Acudir por soluciones concretas, como subsidios para el pago de la hipoteca o el alquiler, ayuda para la negociación de la deuda, alternativas de realojamiento y alquiler social, asesoría jurídica para detener o solucionar procesos de desahucio, son acciones habituales que emprenden las familias afectadas. Si la respuesta es empática y efectiva en la búsqueda de soluciones puede convertirse en un factor protector, aunque muchas señalaron que han sufrido o presenciado respuestas negativas, discriminaciones y malos tratos que generan mayor sensación de desprotección, aislamiento y vergüenza. Esto puede agravar las consecuencias negativas sobre la salud mental de las personas afectadas.

Els Serveis Públics

La resposta i acolliment dels serveis públics, com els serveis socials, les oficines de l'habitatge o els centres d'atenció primària de la ciutat, poden disminuir o modificar les conseqüències de la inseguretat residencial en la salut. Anar-hi per solucions concretes, com són subsidis per al pagament de la hipoteca o el lloguer, ajuda per a la negociació del deute, alternatives de reallotjament i lloguer social, assessoria jurídica per detenir o solucionar processos de desnonament, són accions habituals que emprenen les famílies afectades. Si la resposta és empàtica i efectiva en la cerca de solucions pot convertir-se en un factor protector, encara que moltes van assenyalar que han sofert o presenciat respostes negatives, discriminacions i maltractaments que generen més sensació de desprotecció, aïllament i vergonya. Això pot agreujar les conseqüències negatives en la salut mental de les persones afectades.

Víctor
No hacen nada
No fan res

«Este hombre... resulta que alguien le cortaba el agua, le dio el contador de baja, alguien, no sabemos quién y a partir de ese día lo iba pagando, a partir de ese día hace un año ya casi, que está buscando agua cada día, para los niños y (...) servicios sociales no hace nada».

«Aquest home... resulta que algú li tallava l'aigua, li va donar el comptador de baixa, algú, no sabem qui i a partir d'aquest dia l'anava pagant, a partir d'aquest dia fa un any ja gairebé, que està buscant aigua cada dia, per als nens i (...) serveis socials no fa res».

Dunia

Me ha dado la vida

M'ha donat la vida

«Yo no sabía lo que era un servicio social, y me mandaron y entonces me pasaron una asistente social y, cuando llegué a la asistente social, fue un servicio que me dio vida, desde que estoy en esta lucha, que esa mujer, a mí, me ha dado vida, porque me ha tratado tan excelentemente en estos momentos que estamos perdiendo un piso, algunas personas pierden hasta la comunicación familiar, algunas personas pierden hasta los hijos, por este círculo, por este problema que es un grave problema, las sociales para nosotros son fundamentales (...)».

«Jo no sabia el que era un servei social, i em van enviar allà i llavors em van passar una assistenta social i, quan vaig arribar a l'assistent social, va ser un servei que em va donar vida, des de que estic en aquesta lluita, que aquesta dona, a mi, m'ha donat vida, per què m'ha tractat tan excel·lentment en aquests moments que estem perdent un pis, algunes persones perden fins a la comunicació familiar, algunes persones perden fins als fills, per aquest cercle, per aquest problema que és un greu problema, les socials per a nosaltres són fonamentals (...)».

Fátima

No escoges dónde vives

No esculls on vius

[No puedes elegir dónde vas cuando te realojan], «bueno, yo fui desahuciada por impago. La primera vivienda que me adjudicaron era un dúplex, y yo tengo una hermana que tiene discapacidad, que no puede subir ni bajar, la he rechazado, después, la segunda vivienda era por Montjuïc, escaleras mecánicas, volví a rechazar, después me adjudicaron esta vivienda. Fui antes de firmar el contrato a informar, sabía lo que hay ahí y subí obligada a aceptar esta vivienda. El piso está guay. No tengo nada contra el piso, la finca, los vecinos y todo. Pero el problema es que venden droga.... Hay una movida, fatal».

[No pots triar on vas quan et reallotgen], «bé, jo vaig ser desnonada per impagament. El primer habitatge que em van adjudicar era un dúplex, i jo tinc una germana que té discapacitat, que no pot pujar ni baixar, l'he rebutjat, després, el segon habitatge era per Montjuïc, escales mecàniques, vaig tornar a rebutjar, després em van adjudicar aquest habitatge. Vaig anar-hi abans de signar el contracte a informar, sabia el que hi ha aquí i vaig pujar obligada a acceptar aquest habitatge. El pis està guai. No tinc res contra el pis, la finca, els veïns i tot. Però el problema és que venen droga.... Hi ha una moguda, fatal».

Isabel

Oficina de la Vivienda vacía

Oficina de l'Habitatge buïda

«Tengo la versión antes del desahucio, que es negativa total, que te dicen “cuando estés en la calle vienes, a mí me da igual que me llores”, de llegar mandados por Habitatge de una acción, que nos mandan a Servicios Sociales, “mira que me han mandado de Habitatge para dar información”, “bueno, te vamos a llamar a los Mossos”. “Bueno, pero, ¿por qué? Si yo vengo derivada de Bolivia, ¿no?”, [de calle] Bolivia que es la central d’Habitatge, “vengo derivada de allá, me han dicho que venga para acá, tengo desahucio el viernes, tal tal y tal”. Y entonces viene esta señora y me dice “me da igual, te voy a llamar a los Mossos”».

«Tinc la versió abans del desnonament, que és negativa total, que et diuen “quan estiguis al carrer véns, a mi m’és igual que em ploris”, d’arribar enviats per Habitatge d’una acció, que ens envien a Serveis Socials, “mira que m’han enviat d’Habitatge per donar informació”, “bé, cridarem als Mossos”. “Bé, però, per què? Si jo vinc derivada de Bolívia, no?”, [del carrer] Bolívia que és la central d’Habitatge, “vinc derivada d’allà, m’han dit que vingui cap aquí, tinc desnonament el divendres, tal, tal i tal”. I llavors ve aquesta senyora i em diu “m’és igual, vaig a cridar els Mossos”.

Otros Eventos Vitales Estresantes

Por último, con respecto a los eventos vitales estresantes (como la muerte de un ser querido, una ruptura familiar o una enfermedad), el discurso y las fotografías capturaron cómo estos están estrechamente vinculados a las consecuencias negativas de la inseguridad residencial sobre la salud, ya sea como factor desencadenante de la inseguridad residencial o como un elemento que puede incrementar los efectos negativos de ésta sobre la salud.

Altres Esdeveniments Vitals Estressants

Per últim, pel que fa als esdeveniments vitals estressants (com la mort d'un ser estimat, una ruptura familiar o una malaltia), el discurs i les fotografies van capturar com aquests estan estretament vinculats a les conseqüències negatives de la inseguretat residencial en la salut, ja sigui com a factor desencadenant de la inseguretat residencial o com un element que pot incrementar els efectes negatius d'aquesta en la salut.

Lorenza

Perdí a mi marido y mi casa también

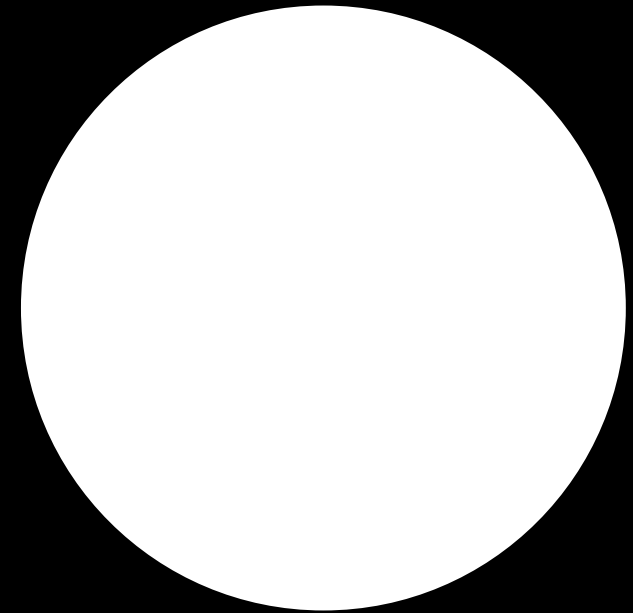
Vaig perdre el meu marit i la meva casa també

«Desde que murió mi marido tengo este problema con el piso (...), me estoy imaginando que tengo que marcharme, seguramente, del piso, pero no sé cuando pero algún día será (...). Yo estoy muy mal anímicamente. A veces estoy bien, pero mayormente estoy siempre mal. (...) Y también mis hijos, el mayor me está sacando la foto pero tenía la carita que quería llorar (...). Yo he escrito aquí que trabajé, mi marido y yo trabajamos pensando que estaríamos toda la vida en este piso».

«Des de que va morir el meu marit tinc aquest problema amb el pis (...), m'estic imaginant que haig de marxar, segurament del pis, però no sé quan però serà algun dia (...). Jo estic molt malament d'ànims. De vegades estic bé, però quasi sempre estic malament. (...) I també els meus fills, el gran m'està fent la foto però tenia la carona que volia plorar. (...) Jo he escrit aquí que vaig treballar, el meu marit i jo treballàvem pensant que estaríem tota la vida en aquest pis».

Otros factores
sociales
relacionados
con la emergencia
habitacional
que pueden
afectar a la salud

*Altres factors socials relacionats
amb l'emergència habitacional que poden
afectar la salut*

Empleo y Economía del Hogar

Si bien es cierto que el desempleo y la falta de dinero son causas más que mediadores, los y las participantes estuvieron de acuerdo en que son factores que interactúan con la inseguridad residencial y sus efectos sobre la salud. En todos los casos, perder el trabajo llevó a perder la vivienda o a estar a riesgo de ello. Sin embargo, parece observarse que el proceso es bidireccional, pues quienes se encuentran bajo inseguridad residencial deben invertir mucho de su tiempo en procesos judiciales, visitas a las oficinas de Servicios Sociales u otros procesos administrativos para salir del problema. Esto deja poco margen para encontrar y mantener un trabajo, lo que dificulta volver a contar con recursos necesarios para revertir la inseguridad residencial en la que se encuentran. Así, la precariedad económica y el desempleo serían otros de los factores que explicarían los efectos negativos de la inseguridad residencial sobre la salud.

Ocupació i Economia de la Llar

Si bé és cert que la desocupació i la falta de diners són causes més que mediadors, els i les participants van estar d'acord en què són factors que interactuen amb la inseguretat residencial i els seus efectes en la salut. En tots els casos, perdre el treball va portar a perdre l'habitatge o a estar en risc de fer-ho. No obstant això, sembla que s'observa que el procés és bidireccional, doncs els que es troben sota inseguretat residencial han d'invertir molt del seu temps en processos judicials, visites a les oficines de Serveis Socials o altres processos administratius per sortir del problema. Això deixa poc marge per trobar i mantenir una feina, la qual cosa dificulta tornar a comptar amb recursos necessaris per revertir la inseguretat residencial en què es troben. Així, la precarietat econòmica i la desocupació serien altres dels factors que explicarien els efectes negatius de la inseguretat residencial en la salut.

Ramon Antonio

Cogiendo el bus para ir al trabajo

Agafant el bus per anar a la feina

«Claro, porque soy la única que trabajo, por que por la edad (mi marido) no consigue trabajo ni nada, entonces hago esto y de mi sueldo, de lo que cobro, tengo que pagar el IBI, el agua, el gas y todo eso (...).

Puedes llegar hasta perder el trabajo por luchar por una vivienda como me ha pasado a mí, que yo he perdido mi tienda, ya no me iba muy bien pero estaba yo y se notaba, y yo he perdido mi modo de vida porque yo he tenido que estar durante 3 meses a diario yendo a la oficina de Habitatge, juzgado, servicios sociales... a diario, personalmente».

«Clar, perquè sóc l'única que treballo, per què per l'edat (el meu marit) no aconsegueix feina ni res, llavors faig això i del meu sou, del que cobro, haig de pagar l'IBI, l'aigua, el gas i tot això (...).

Pots arribar fins a perdre el treball per lluitar per un habitatge com m'ha passat a mi, que jo he perdut la meva botiga, ja no m'anava molt bé però estava jo i es notava, i jo he perdut la meva forma de vida perquè jo he hagut d'estar durant 3 mesos diàriament anant a l'oficina d'Habitatge, jutjat, serveis socials... diàriament, personalment».

Toni
Calderilla
Xavalla

«Te metes la mano en el bolsillo, y eso es lo único que tienes, calderilla. No tenemos más».

«Et poses la mà a la butxaca, i això és l'única cosa que tens, xavalla. No tenim més».

Úrsula
Nevera vacía
Nevera buïda

«A veces tienes que decidir entre comprar comida y pagar el piso. No hay dinero... ¿qué hacemos?».

«De vegades has de decidir entre comprar menjar i pagar el pis. No hi ha diners... què fem?».

Toni

Limones podridos

Llimones podrides

«Bajamos nuestra escala, si antes en una situación, digamos, normal de vida, mirábamos las cosas y escogíamos entre las menos malas y las que estaban un poquito mejor, llega un momento que, por desgracia, para una cantidad inmensa de personas, este nivel ha bajado tanto que tenemos que empezar a elegir entre basura y un mínimo que se pueda coger. Y, por desgracia, es tan habitual ya ver, por ejemplo, gente buscando en los contenedores, joder, es muy bestia. Es muy bestia. No, no es normal, no puede ser que sea esto, que se trabaje por cuatro duros».

«Baixem la nostra escala, si abans en una situació, diguem-ne, normal de vida, miràvem les coses i escollíem entre les menys dolentes i les que estaven una miqueta millor, arriba un moment que, per desgràcia, per a una quantitat immensa de persones, aquest nivell ha baixat tant que hem de començar a triar entre escombraries i un mínim que es pugui agafar. I per desgràcia, és tan habitual ja veure, per exemple, gent buscant en els contenidors, ostres, és molt bèstia. És molt bèstia. No, no és normal, no pot ser que sigui això, que es treballi per quatre duros».

Pobreza Energética

Lamentablemente, el riesgo de perder la vivienda o vivir en condiciones inseguras casi nunca va solo. La pobreza energética está estrechamente vinculada a la relación entre la inseguridad residencial y la salud. A través de las fotografías, las personas participantes discutieron cómo muchas veces han tenido que ahorrar en suministros básicos como la electricidad, el agua y el gas para poder pagar el alquiler o la hipoteca. Historias que nos cuentan sobre renunciar a tener una temperatura adecuada en casa, iluminar la habitación por la noche, mantener comida fresca en el refrigerador o comer algo caliente se repiten constantemente en el relato de quienes viven bajo inseguridad residencial.

Pobresa Energètica

Lamentablement, el risc de perdre l'habitatge o viure en condicions insegures gairebé mai va sol. La pobresa energètica està estretament vinculada a la relació entre la inseguretat residencial i la salut. A través de les fotografies, les persones participants van discutir com moltes vegades han hagut d'estalviar en subministraments bàsics com l'electricitat, l'aigua i el gas per poder pagar el lloguer o la hipoteca. Històries que ens expliquen sobre renunciar a tenir una temperatura adequada a casa, il·luminar l'habitació a la nit, mantenir menjar fresc a la nevera o menjar alguna cosa calenta es repeteixen constantment en el relat dels que viuen en inseguretat residencial.

Rachida
Bocadillo
Entrepà

«Yo, en mi caso, para ahorrar dinero en gas y de estar en la cocina, pues hago una comida al mediodía, cojo una olla grande y ese día, comemos, cenamos, y a lo mejor comemos al otro día lo mismo, al día siguiente. Así me ahorro cocinar por la noche, gasto menos gas, o como bien dice ella, bocadillo, o a veces hemos llegado a no cenar. Por que, claro, tenía que pagar suministros y como la economía es... a la cama sin cenar. Yo entre comillas me lo puedo permitir por que mis hijas son mayores, pero lo que es una lástima es que familias que tienen menores tengan que llegar a esto. Porque en verano un bocadillo hasta parece divertido. Pero en invierno, no. En invierno te apetece algo caliente. Pero por la economía».

«Jo, en el meu cas, per estalviar diners en gas i en estar a la cuina, doncs faig un menjar al migdia, agafo una olla gran i aquest dia, mengem, sopem, i potser mengem l'endemà el mateix, l'endemà. Així m'estalvio cuinar a la nit, gasto menys gas, o com bé diu ella, entrepà, o de vegades hem arribat a no sopar. Per què clar, havia de pagar subministraments i com l'economia és... al llit sense sopar. Jo entre cometes m'ho puc permetre perquè les meves filles són grans, però el que és una llàstima és que famílies que tenen menors hagin d'arribar a això. Per què a l'estiu un entrepà fins i tot sembla divertit. Però a l'hivern, no. A l'hivern et ve de gust alguna cosa calenta. Però per l'economia».

Jordi

A la luz de las velas

A la llum de les espelmes

(Cuando te cortan la luz), «en verano aún hay luz hasta tarde, pero en invierno, ¿qué haces? Estás en tu casa a oscuras, no puedes hacer nada... aparte de los problemas que puedes ocasionar si te quedas dormido con las velas encendidas».

(Quan et tallen el llum), «a l'estiu encara hi ha llum fins a la tarda, però a l'hivern, què fas? Estàs a casa teva a les fosques, no pots fer res... a part dels problemes que pots ocasionar si et quedes dormit amb les espelmes enceses».

Cristina

Atrapada en el enchufe

Atrapada a l'endoll

«Yo he estado atrapada mucho tiempo en el enchufe hasta que un día dije “qué leche”, o sea... desenchufo y ya como sé que no hay luz, porque he desenchufado, pues ya no tengo por qué estar cuando me despierto por la mañana mirando la tele, si me han cortado la luz o no».

«Jo he estat atrapada molt de temps a l'endoll fins que un dia vaig dir “qué leche”, o sigui... desendollo i ja com sé que no hi ha llum, per què he desendollat, doncs ja no tinc per què estar pendent quan em desperto al matí mirant la tele, si m'han tallat la llum o no».

Lili
Tiritando
Tremolant

«(...) Yo no tengo aire acondicionado ni calefacción, entonces en invierno lo paso muy mal, ¿no? Muy sufrido, que me enfermo, me da la bronquitis, todo eso... De no tener todos estos servicios, nos pasan estas cosas, que no podemos pagar».

«(...) Jo no tinc aire condicionat ni calefacció, llavors a l'hivern ho passo molt malament, no? Molt sofert, que m'emmalalteixo, em dona la bronquitis, tot això... De no tenir tots aquests serveis, ens passen aquestes coses, que no podem pagar».

Miradas sobre la Situación de Vivienda Actual

A pesar de que esta situación no fue reconocida como un mediador directo entre la inseguridad de la vivienda y la salud, los y las participantes quisieron denunciar con sus fotografías cómo el mercado de la vivienda en Barcelona y la falta de regulación son algunas de las principales causas estructurales de su situación residencial. Capturaron con sus fotografías y relatos cómo la especulación inmobiliaria, el turismo masivo y la gentrificación, entre otros, están ocasionando una emergencia habitacional y la pérdida de nuestro derecho a la ciudad.

Mirades sobre la Situació de l'Habitatge Actual

Malgrat que aquesta situació no va ser reconeguda com un mediador directe entre la inseguretat de l'habitatge i la salut, els i les participants van voler denunciar amb les seves fotografies com el mercat de l'habitatge a Barcelona i la falta de regulació són algunes de les principals causes estructurals de la seva situació residencial. Van capturar amb les seves fotografies i relats com l'especulació immobiliària, el turisme massiu i la gentrificació, entre altres, estan ocasionant una emergència habitacional i la pèrdua del nostre dret a la ciutat.

Carmen

Rincón abandonado

Racó abandonat

«Este rincón no tiene 5 meses, yo vivo aquí desde el 2006 hasta ahora, son como 11 años y todo el tiempo que vivo en el barrio han tenido este rincón abandonado: ¿por qué no hacen un edificio para viviendas sociales para personas que no tienen casa?, ¿por qué este rincón está abandonado tantos años? (...) Entonces me parece o que las autoridades no lo quieren ver, por que es muy fácil pasar por esta calle y ver que hay un lugar que podemos hacer una gran construcción, y ya tenemos unas viviendas para muchas personas que no tienen dónde vivir, que son desahuciadas, o que no tienen un alquiler social, o que van a servicios sociales y les dicen “no hay casa, no hay piso, no hay vivienda”, creo que hay suficiente material para coger y ponerse a trabajar».

«Aquest racó no té 5 mesos, jo visc aquí des del 2006 fins ara, són com 11 anys i tot el temps que visc al barri han tingut aquest racó abandonat: per què no fan un edifici per a habitatges socials per a persones que no tenen casa?, per què aquest racó està abandonat tants anys? (...) Llavors em sembla o que les autoritats no ho volen veure, per què és molt fàcil passar per aquest carrer i veure que hi ha un lloc que podem fer una gran construcció, i ja tenim uns habitatges per a moltes persones que no tenen on viure, que són desnonades, o que no tenen un lloguer social, o que van a serveis socials i els diuen “no hi ha casa, no hi ha pis, no hi ha habitatge”, crec que hi ha suficient material per agafar i posar-se a treballar».

Carmen

Hotel

Hotel

«(...) Y con un letrero bien grande que decía “más de 100 habitaciones, hotel tal”, y digo pues cómo es posible que se levante una infraestructura de esta naturaleza en poco tiempo y por qué no nos pueden construir pisos para tanta gente que cada día viene aquí. Como ayer los últimos dos casos que vinieron con desahucios de un día para otro, que los echan y que van a servicios sociales y les dicen “mira cuando te quedes en la calle vienes, o cuando estés en la calle ya veremos por ti”. ¿Por qué el Ayuntamiento o qué autoridades permiten hacer este tipo de construcciones, en este caso, hoteles tan inmensos?».

«(...) I amb un rètol ben gran que deia “més de 100 habitacions, hotel tal”, i dic doncs com és possible que s’aixequi una infraestructura d’aquesta naturalesa en poc temps i per què no ens poden construir pisos per a tanta gent que cada dia ve aquí. Com ahir els últims dos casos que van venir amb desnonaments d’un dia per a un altre, que els fan fora i que van a serveis socials i els diuen “mira quan et quedis al carrer véns, o quan estiguis al carrer ja mirarem per tu”. Per què l’Ajuntament o quines autoritats permeten fer aquest tipus de construccions, en aquest cas, hotels tan immensos?».

Recomendaciones

...y ahora qué?

Recomanacions

..i ara què?

Recomendaciones de la PAH

Ante la emergencia habitacional y sus innumerables consecuencias en la vida de las personas afectadas, la PAH propone a escala estatal:

- 1 Dación en pago retroactiva
- 2 Moratoria de desahucios
- 3 Vivienda adecuada
- 4 Ampliación del parque público de alquiler
- 5 Suministros garantizados

Medidas estructurales que incluyen la Propuesta de Ley (Ley vivienda PAH) impulsada por la ciudadanía y que a día de hoy ha estado vetada por el Partido Popular y Ciudadanos en el Congreso de los Diputados. Estos cambios legislativos pondrían las bases para que, de una vez por todas, el derecho a la vivienda se garantice y sea efectivo para las familias en situaciones de vulnerabilidad.

Además de estas medidas bien trabajadas en la PAH, a partir de este estudio de fotovoz se han detectado otras medidas y recomendaciones que se pueden llevar a cabo desde diferentes ámbitos (local, autonómico y/o estatal) que detallamos a continuación.

Recomanacions de la PAH

Davant l'emergència habitacional i les seves innombrables conseqüències en la vida de les persones afectades, la PAH proposa a escala estatal:

- 1 Dació en pagament retroactiva
- 2 Moratòria de desnonaments
- 3 Habitatge adequat
- 4 Ampliació del parc públic de lloguer
- 5 Subministraments garantits

Mesures estructurals que inclouen la Proposta de Llei (Llei habitatge PAH) impulsada per la ciutadania i que a dia d'avui ha estat vetada pel Partit Popular i Ciutadans al Congrés dels Diputats. Aquests canvis legislatius posarien les bases per què, d'una vegada per totes, el dret a l'habitatge es garanteixi i sigui efectiu per a les famílies en situacions de vulnerabilitat.

A més d'aquestes mesures ben treballades a la PAH, a partir d'aquest estudi de fotoveu s'han detectat altres mesures i recomanacions que es poden dur a terme des de diferents àmbits (local, autonòmic i/o estatal) que detallem a continuació.

Cambios Psicológicos

Atención psicológica escalonada en los centros de salud que promueva grupos de apoyo mutuo y terapia colectiva:

- 1 Se considera necesario el enfoque colectivo en el momento de crear espacios de soporte emocional. El trabajo de pares, el reconocer que no se está sola/o en el proceso y que son problemas comunes ayudarían a una mejor respuesta.
- 2 Atención psicológica individualizada prioritaria y sin demoras en los casos necesarios (por ejemplo, patología de salud mental, casos muy graves).

Disminuir la prescripción farmacológica ante los procesos de malestar emocional de las personas afectadas, promoviendo técnicas alternativas (por ejemplo, técnicas de relajación, actividad física, etc.).

Canvis Psicològics

Atenció psicològica escalonada als centres de salut que promogui grups de suport mutu i teràpia col·lectiva:

- 1 Es considera necessari l'enfocament col·lectiu en el moment de crear espais de suport emocional. El treball de parells, el reconèixer que no s'està sol o sola en el procés i que són problemes comuns ajudarien a una millor resposta.
- 2 Atenció psicològica individualitzada prioritària i sense demores en els casos necessaris (per exemple, patologia de salut mental, casos molt greus).

Disminuir la prescripció farmacològica davant els processos de malestar emocional de les persones afectades, promovent tècniques alternatives (per exemple, tècniques de relaxació, activitat física, etc.).

Aspectos materiales de la vivienda

Alargar la duración de los contratos de alquiler. Esto permitiría sentir mayor arraigo y seguridad a la hora de invertir dinero y tiempo en la reparación de desperfectos de la vivienda (por ejemplo, invertir en mi vivienda para luego ser expulsada/o no tiene sentido).

Creación de planes de ayuda a la reparación y reacondicionamiento de la vivienda para personas viviendo en inseguridad residencial.

Aspectes materials de l'habitatge

Allargar la durada dels contractes de lloguer. Això permetria sentir un arrelament més gran i més seguretat a l'hora d'invertir diners i temps en la reparació de desperfectes de l'habitatge (per exemple, invertir en el meu habitatge per després ser expulsat/da no té sentit).

Creació de plans d'ajuda a la reparació i el reacondicionament de l'habitatge per a persones vivint en inseguretat residencial.

Conductas Relacionadas con la Salud

Sensibilizar y capacitar al equipo de salud de los centros de atención primaria (CAP) sobre la inseguridad residencial y cómo estos problemas sociales afectan a la salud y a las conductas relacionadas. No culpabilizar ante conductas poco saludables.

Fomentar la prescripción social en los centros de salud (derivación a recursos no clínicos comunitarios como talleres de baile, voluntariado, actividades artísticas, huertos urbanos, etc.).

Garantizar que las personas afectadas por inseguridad residencial tengan acceso a espacios de cultura, ocio y deporte gratuitos en sus barrios.

Fomentar la coordinación y derivación a servicios sociales, oficinas de la Vivienda y Puntos de Atención Energética (PAE).

Conductes Relacionades amb la Salut

Sensibilitzar i capacitar a l'equip de salut dels centres d'atenció primària (CAP) sobre la inseguretat residencial i com aquests problemes socials afecten la salut i les conductes relacionades. No culpabilitzar davant conductes poc saludables.

Fomentar la prescripció social als centres de salut (derivació a recursos no clínics comunitaris com tallers de ball, voluntariat, activitats artístiques, horts urbans, etc.).

Garantir que les persones afectades per inseguretat residencial tinguin accés a espais de cultura, oci i esport gratuïts als seus barris.

Fomentar la coordinació i derivació a serveis socials, oficines de l'Habitatge i Punts d'Atenció Energètica (PAE).

Familia, Vecinos y Red Social

En caso de desahucio y reubicación de una familia, que sea en el barrio o lo más cerca posible para evitar romper la red social de las personas afectadas.

Incluir en los programas educativos de las escuelas el tema de la inseguridad residencial y la crisis de vivienda para visibilizar el tema en la comunidad y, además, poder trabajar con las niñas y niños afectados y sus familias.

Generar espacios de sensibilización y concienciación en los barrios para que las personas no afectadas por la crisis de vivienda entiendan y empaticen con la situación de sus vecinas y vecinos afectados.

Família, Veïns i Xarxa Social

En cas de desnonament i reubicació d'una família, que sigui al barri o el més a prop possible per evitar trencar la xarxa social de les persones afectades.

Incloure als programes educatius de les escoles el tema de la inseguretat residencial i la crisi d'habitatge per visibilitzar el tema en la comunitat i, a més, poder treballar amb les nenes i nens afectats i les seves famílies.

Generar espais de sensibilització i conscienciació als barris per què les persones no afectades per la crisi d'habitatge entenguin i empatitzin amb la situació de les seves veïnes i veïns afectats.

El Momento del Desahucio

Prohibir los desahucios, actuando de manera diferente en caso de:

- 1 Grandes propietarios e instituciones bancarias: En estos casos prohibir el desahucio y obligar soluciones pactadas.
- 2 Pequeños propietarios: Prohibir el desalojo hasta que haya una alternativa de reubicación para la familia afectada. Implica una intervención por parte de la Oficina de la Vivienda y Servicios Sociales desde el inicio del proceso y con mayor rapidez.

El Moment del Desnonament

Prohibir els desnonaments, actuant de manera diferent en cas de:

- 1 Grans propietaris i institucions bancàries: En aquests casos prohibir el desnonament i obligar solucions pactades.
- 2 Petits propietaris: Prohibir el desnonament fins que hi hagi una alternativa de reubicació per a la família afectada. Implica una intervenció per part de l'Oficina de l'Habitatge i dels Serveis Socials des de l'inici del procés i amb major rapidesa.

El Acoso de las Instituciones Financieras

Ante el acoso y maltrato de las instituciones financieras, garantizar que los órganos competentes (Síndic de Greuges de Catalunya y Agencia Catalana de Consumo) supervisen que el proceso de atención a las personas sea respetuoso y digno.

Que la Administración promueva campañas de educación en derechos del consumidor para que las personas afectadas tengan más herramientas ante las instituciones bancarias.

Facilitar la reducción de la deuda (la quita) para casos de familias afectadas por inseguridad residencial.

Prohibir el acoso telefónico y a domicilio de las instituciones financieras y otros organismos de cobranza.

L'Assetjament de les Institucions Financeres

Davant l'assetjament i maltractament de les institucions financeres, garantir que els òrgans competents (Síndic de Greuges de Catalunya i Agència Catalana del Consum) supervisin que el procés d'atenció a les persones sigui respectuós i digne.

Que l'Administració promogui campanyes d'educació en drets del consumidor per què les persones afectades tinguin més eines davant les institucions bancàries.

Facilitar la reducció del deute (el quitament) per a casos de famílies afectades per inseguretat residencial.

Prohibir l'assetjament telefònic i a domicili de les institucions financeres i altres organismes de cobrament.

La PAH

Incluir a la PAH en los distintos espacios que influyen en las decisiones políticas (por ejemplo, espacios consultivos o técnicos de la Administración).

Aumentar las campañas de comunicación para dar a conocer las campañas de vivienda impulsadas por la ciudadanía.

La PAH

Incloure la PAH als diferents espais que influeixen en les decisions polítiques (per exemple, espais consultius o tècnics de l'Administració).

Augmentar les campanyes de comunicació per donar a conèixer les campanyes d'habitatge impulsades per la ciutadania.

Los Servicios Públicos

Agilizar los procesos burocráticos en las oficinas de los servicios públicos (principalmente en las oficinas de la Vivienda y Servicios Sociales).

Capacitar y formar específicamente en inseguridad residencial a quienes atienden a personas afectadas en los servicios públicos (por ejemplo, desde quien da la información en la puerta de la institución) para mejorar el trato y la acogida.

Rotar al personal de los servicios públicos que se encuentra en la primera línea de atención para evitar el desgaste emocional y, con ello, los posibles malos tratos a las personas afectadas que acuden por ayuda.

Implementar, o asegurar, que se apliquen, protocolos de atención más humanizada. Éstos deberían asegurar que las personas reciban en su primera atención el listado con todos los derechos sociales a los que pueden acceder para evitar la sensación de estar recibiendo beneficencia.

Crear sistemas de atención colectiva en los servicios públicos.

Els serveis Públics

Agilitzar els processos burocràtics en les oficines dels serveis públics (principalment en les oficines de l'Habitatge i de Serveis Socials).

Capacitar i formar específicament en inseguretat residencial als que atenen a persones afectades en els serveis públics (per exemple, des de qui dona la informació a la porta de la institució) per millorar el tracte i l'acolliment.

Rotar el personal dels serveis públics que es troba en la primera línia d'atenció per evitar el desgast emocional i, amb això, els possibles maltractaments a les persones afectades que acudeixen per a ajuda.

Implementar, o assegurar, que s'apliquin protocols d'atenció més humanitzada. Aquests protocols haurien d'assegurar que les persones rebin en la seva primera atenció el llistat amb tots els drets socials als quals poden accedir per evitar la sensació d'estar rebent beneficiència.

Crear sistemes d'atenció col·lectiva en els serveis públics.

La Pobreza Energética

Exigir el real cumplimiento de la Ley 24/2015.

Condonar la deuda de suministros para las familias afectadas que lo requieran.

Garantizar los suministros básicos (luz, agua y gas), especialmente los de las familias viviendo bajo inseguridad residencial.

La Pobresa Energètica

Exigir el cumpliment real de la Llei 24/2015.

Condonar del deute de subministraments per a les famílies afectades que ho requereixin.

Garantir els subministraments bàsics (llum, aigua i gas), especialment els de les famílies que viuen en inseguretat residencial.

El Empleo y la Economía del Hogar

Garantizar una renta mínima que permita una vida digna.

Asegurar empleos de calidad.

Facilitar la empleabilidad de personas menos cualificadas.

L'Ocupació i l'Economia de la Llar

Garantir una renda mínima que permeti una vida digna.

Assegurar ocupacions de qualitat.

Facilitar l'ocupabilitat de persones menys qualificades.

La imagen de un banco desahuciando a una familia que no ha podido pagar su hipoteca es la fotografía que muchas personas pueden tener de las consecuencias de la estafa hipotecaria. Otras le sumarán a estos acontecimientos esa pequeña gran victoria que es paralizar el desahucio mediante la desobediencia civil pacífica de ponerse delante de la puerta de la familia en cuestión y conseguir que la comitiva judicial aplase el desahucio hasta nueva fecha. Las afectadas tienen su propio relato.

La Plataforma de Afectados por la Hipoteca (PAH) nace hace 9 años para garantizar y hacer efectivo el derecho a la vivienda. Durante estos años la problemática de la vivienda se ha expandido y ya no solo son «afectadas» las familias que no pueden pagar su hipoteca, sino que se suman las que no pueden pagar su alquiler, las que lo pueden pagar y son desahuciadas silenciosamente de sus casas por una subida o rescisión de contrato, las que se han visto obligadas a ocupar una vivienda y aquellas cuya finca ha pasado a manos de un tercero y son acosadas para que abandonen su hogar. Todas ellas, todos nosotros, estamos afectadas por la vulneración del derecho a la vivienda.

Aun así, el contexto y las circunstancias de pasar por una situación así no están estudiados. Todas podemos pensar que «se pasa

muy mal» y que el proceso puede acabar con la vida de las afectadas, como sabemos. Pero ¿y si detectamos qué lo origina para poder evitarlo y tomar conciencia real? «¿Y si me quedo sin trabajo?». «¿Y si no puedo continuar pagando mi casa?». «¿Y si me echan a la calle?». «¿Y si me echan a la calle?».

Aunque no esté estudiado en profundidad existen diferentes estudios que corroboran que la inseguridad residencial tiene efectos sobre la salud. Enfermedades psicológicas y/o físicas, cambios de conducta, cambios de hábitos que hacen que la salud se vea afectada. El Grupo de Vivienda y Salud de la Agencia de Salud Pública de Barcelona hace ya un lustro que está estudiando estos aspectos, contribuyendo a visibilizar este grave problema social.

Con esta fotovoz que tienes en las manos se ha querido ir más allá. Se ha intentado identificar los árboles para entender el bosque.

Con este trabajo se pretende detectar qué es lo que produce enfermedades tanto físicas como psicológicas y poder actuar. Pretende ser una herramienta. Por un lado, para acercar los efectos tan devastadores que supone perder tu casa y, por otro, mostrar otra forma de ver las cosas a profesionales e instituciones para idear otra manera de tratar y actuar sobre situaciones de inseguridad residencial, ya que otras maneras no solo son posibles, sino necesarias.

Este compendio de experiencias íntimas, conversaciones y discusiones de diferentes personas son un grito. Un grito fotografiado para ser valientes, para despertarse y para despojarse. Para ir más allá y tomar partido en la transformación radical de la democracia en la que la lucha por la vivienda se ha anclado como punta de lanza.

Lucía Delgado

Activista Social por el Derecho a la Vivienda

La imatge d'un banc desnonant una família que no ha pogut pagar la seva hipoteca és la fotografia que moltes persones poden tenir de les conseqüències de l'estafa hipotecària. Altres li sumaran a aquests esdeveniments aquesta petita gran victòria que és paralitzar el desnonament mitjançant la desobediència civil pacífica de posar-se davant de la porta de la família en qüestió i aconseguir que la comitiva judicial ajorni el desnonament fins a nova data. Les afectades tenen el seu propi relat.

La Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH) neix fa 9 anys per garantir i fer efectiu el dret a l'habitatge. Durant aquests anys la problemàtica de l'habitatge s'ha expandit i ja no només són «afectades» les famílies que no poden pagar la seva hipoteca, sinó que se sumen les que no poden pagar el seu lloguer, les que ho poden pagar i són desnonades silenciosament de les seves cases per una pujada o rescissió de contracte, les que s'han vist obligades a ocupar un habitatge i aquelles la finca de les quals ha passat a mans d'un tercer i són assetjades perquè abandonin la seva llar. Totes elles, tots nosaltres, estem afectades per la vulneració del dret a l'habitatge.

Tot i així, el context i les circumstàncies de passar per una situació com aquesta no estan estudiats. Totes podem pensar que «es passa molt malament» i que el procés pot acabar amb la vida de les afec-

tades, com sabem. Però, i si detectem què ho origina per poder-ho evitar i prendre consciència real? «I si em quedo sense feina?». «I si no puc continuar pagant la meua casa?». «I si em fan fora al carrer?». «I si em fan fora al carrer?».

Encara que no estigui estudiat en profunditat ha diferents estudis que corroboren que la inseguretat residencial té efectes sobre la salut. Malalties psicològiques i/o físiques, canvis de conducta, canvis d'hàbits que fan que la salut es vegi afectada. El Grup d'Habitatge i Salut de l'Agència de Salut Pública de Barcelona ja fa un lustre que està estudiant aquests aspectes, contribuint a visibilitzar aquest problema social greu.

Amb aquesta fotoveu que tens a les mans s'ha volgut anar més enllà. S'ha intentat identificar els arbres per entendre el bosc.

Amb aquest treball es pretén detectar què és el que produeix malalties tant físiques com psicològiques i poder actuar. Pretén ser una eina. D'una banda, per apropar els efectes tan devastadors que suposa perdre la teua casa i, de l'altra, mostrar una altra forma de veure les coses a professionals i institucions per idear una altra manera de tractar i actuar sobre situacions d'inseguretat residencial, ja que altres maneres no només són possibles, sinó necessàries.

Aquest compendi d'experiències íntimes, converses i discussions de diferents persones són un crit. Un crit fotografiat per ser valentes, per despertar-se i per mostrar-se. Per anar més enllà i prendre partit en la transformació radical de la democràcia en la qual la lluita per l'habitatge s'ha ancorat com a punta de llança.

Lucía Delgado

Activista Social pel Dret a l'Habitatge

Bibliografia

Bibliografia

- 1 Consejo General del Poder Judicial. Datos sobre el efecto de la crisis en los organos judiciales por TSJ hasta cuarto trimestre 2016. 2017
- 2 Institut d'Estadística de Catalunya. IDESCAT [Internet]. 2017. Disponible: <https://www.idescat.cat/?lang=es>
- 3 Downing J. The health effects of the foreclosure crisis and unaffordable housing : A systematic review and explanation of evidence. *Soc Sci Med* 2016; 162: 88-96. Disponible: <http://dx.doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.06.014>
- 4 Tsai AC. Home foreclosure, health, and mental health: a systematic review of individual, aggregate, and contextual associations. *PLoS One* 2015; Jan [cit. 2015 Apr 21]; 10 (4): e0123182. Disponible: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25849962>
- 5 Vázquez-Vera H, Palència L, Magna I, Mena C, Neira J, Borrell C. The threat of home eviction and its effects on health through the equity lens: A systematic review. *Soc Sci Med* 2017; 175 (2017): 199-208. Disponible: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953617300102>
- 6 Rojas Y, Stenberg S-Å. Evictions and suicide: a follow-up study of almost 22 000 Swedish households in the wake of the global financial crisis. *J Epidemiol Community Health* 2015; 70 (4): 409-13. Disponible: <http://jech.bmj.com/lookup/doi/10.1136/jech-2015-206419>
- 7 Pevalin DJ. Housing repossessions, evictions and common mental illness in the UK: results from a household panel study. *J Epidemiol Community Health* 2009 Nov [cit. 2014 Jul 4]; 63 (11): 949-51. Disponible: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19578031>
- 8 Cannuscio CC, Alley DE, Pagán J, Soldo B, Krasny S, Shardell M, et al. Housing strain, mortgage foreclosure, and health. *Nurs Outlook* 2012 [cit. 2014 Jul 2]; 60 (3): 134-42. Disponible: <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=3816996&tool=pmcentrez&rendertype=abstract>
- 9 Houle JN, Light MT. The home foreclosure crisis and rising suicide rates, 2005 to 2010. *Am J Public Health* 2014 Jun [cit. 2014 Sep 19]; 104 (6): 1073-9. Disponible: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24825209>
- 10 Bolívar Muñoz JJ, Bernal Solano MM, Mateo Rodríguez II, Daponte Codina AA, Escudero Espinosa CC, Sánchez Cantalejo CC, et al. The health of adults undergoing an eviction process. *Gac Sanit* 2016; 30 (1): 4-10. Disponible: <http://www.scopus.com/inward/record.url?eid=2-s2.0-84954368339&partnerID=40&md5=217e356e8c09aeba6681cb0dbc9ecf92>
- 11 Burgard S, Seefeldt KS, Zelner S. Housing instability and health: findings from the Michigan Recession and Recovery Study. *Soc Sci Med* 2012 Dec [cit. 2014 Jun 27]; 75 (12): 2215-24. Disponible: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22981839>
- 12 Arcaya M, Glymour MM, Chakrabarti P, Christakis N, Kawachi I, Subramanian SV. Effects of proximate foreclosed properties on individuals' systolic blood pressure in Massachusetts, 1987 to 2008. *Circulation* 2014 Jun 3 [cit. 2014 Sep 19]; 129 (22): 2262-8. Disponible: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24891622>
- 13 Wood JN, Medina SP, Feudtner C, Luan X, Localio R, Fieldston ES, et al. Local macroeconomic trends and hospital admissions for child abuse, 2000-2009. *Pediatrics* 2012 Aug; 130 (2): e358-64
- 14 Vázquez-Vera H, Rodríguez-Sanz M, Palència L, Borrell C. Foreclosure and Health in Southern Europe: Results from the Platform for People Affected by Mortgages. *J Urban Heal* 2016; 93 (2)
- 15 Wang C, Burris MA. Photovoice: Concept, Methodology, and Use for Participatory Needs Assessment. *Heal Educ Behav* 1997; 24 (3): 369-87

Hemos participado en este proyecto
Hem participat en aquest projecte

Jordi Arañó Campiño
Ramón Baque
Joaco Barcala
Carme Borrell
Lilia Bueno Ibáñez
Lorenza Coa Peñaloza
Lucía Delgado
Mohamed Elmorabit
Ana Fernández
Víctor Fontseca Delgado
Anna García
Cristina García López
Jazmina García Tabaco
Isabel García Zaragoza
Francisco Hurtado Ramírez
Carlos León Sánchez
Mariella Lococo
Carlos Macías
Úrsula Moreno Artero
Rachida Nafil
Ana Novoa
Mar Oriol
Andrés Peralta
Carmen Portal Vera
Ferran Sanchís
Esther Teixidor
Edunia Varela Vindel
Hugo Vásquez-Vera
Antonio Vizuete Pila
Fatima Zohra Beghiel

Voces y Miradas,
Inseguridad Residencial y Salud

Produce
Plataforma de Afectados
por la Hipoteca de Barcelona
Agencia de Salud Pública de Barcelona

Edita
Agencia de Salud Pública de Barcelona

Esta obra está bajo una licencia Creative
Commons Reconocimiento-NO
Comercial- Compartir igual (BY NC ND)

1a Edición

Impreso en Barcelona en 2018
por Agpograf S.A.

DL: B 27579-2018

Asesoramiento lingüístico
FOTOLETRA S.A.

Fotografía
Joaco Barcala

ciberesp
Centro de Investigación Biomédica en Red
Epidemiología y Salud Pública

*Veus i Mirades,
Inseguretat Residencial i Salut*

*Produeix
Plataforma d'Afectados
por la Hipoteca de Barcelona
Agencia de Salud Pública de Barcelona*

*Edita
Agència de Salut Pública de Barcelona*

*Aquesta obra està sota una llicència
Creative Commons Reconeixement-NO
Comercial- Compartir igual (BY NC ND)*

1a Edició

*Imprès a Barcelona el 2018
per Agpograf S.A.*

DL: B 27579-2018

*Assessorament lingüístic
FOTOLETRA S.A.*

*Fotografia
Joaco Barcala*

Inseguretat Residencial i Salut, Veus i Mirades